

DE VRYDAGAVOND

JOODSCH WEEKBLAD

JRG. 2 — No. 34.

3 KISLEW 5686
20 NOVEMBER 1925

STOKHUYZEN'S
Rhena
is een vruchten-limonadesiroop die den smaak van de natuurlijke vrucht heeft en daarom hoven alle merken zal worden verkozen
STOKHUYZEN ALPHEN A. B. N. L.

ROTTERDAMSCH LLOYD

Directie: Wm. Ruys & Zonen, Rotterdam

Geregelde Mail-Passagiers- en Vrachtbootdiensten van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Goedkope uitstapjes per Mailboot:

naar het eiland Wight, Tanger, Marocco, en Zuid-Frankrijk en terug per spoor of boot naar keuze van den passagier.

Inlichtingen verstrekken de Hoofdagenten

RUYS & Co., Rotterdam, Den Haag & Amsterdam

CADILLAC

De uitstekende reputatie, welke CADILLAC steeds heeft weten te handhaven, maakt voor ieder de keus gemakkelijk, die op Automobiel-gebied het beste wenschte te bezitten.

Importeur voor Nederland:
K. LANDEWEER - UTRECHT

Voor Thee Select
Otto Roelofs'
AFTERNOON TEA
Bijzonder smakelijk en gewig
Otto Roelofs & Zonen, Hoofd Amsterdam, Tel. 40020

DUNLOP BALLOON BANDEN

GOUDA NACHTLICHT

35 Cent per doos.

N.V. VEREENIGDE DRUKKERIJEN

ROELOFFZEN-HÜBNER & VAN SANTEN EN GEER, BINDER
AMSTERDAM

BOEK-, STEEN- EN DIEPDRUKWERKEN
CLICHÉFABRIEK O/D NAAM CLICHÉ-INDUSTRIE „PAX“
PLAAT- EN ETSDRUKKERIJ
„PARAGON“ ADMINISTR.-SYSTEEM

ONTBIEDT ONZEN VERTEGENWOORDIGER
TELEFOON: No. 40181-40308-40483 - TEL.-ADR. i. „VEEDEE“

GEER. VAN DER KROEF

AANNEMERS VAN LOOD- EN ZINKWERKEN DAKBEDEKKINGEN
BADKAMER-INSTALLATIES
TOONKAMER AANWEZIG

Ruysdaelstr. 57, Amsterdam
TELEFOON 29408

Strijken met heet water
Model strijkinrichting
A. HAGENAAR
de Clercqstraat 93
Telefoon 25550

LUNCHROOM „ASTORIA“
VREEDENBURG 23, UTRECHT
BILLIJKE PRIJZEN

VILTJE
VOOR DE KENNERS
A 10 CENT
FABRIKAAT
LA BOLSA
KAMPEN

MUSEUMPLEIN GARAGE

Belangrijke Uitbreiding

Nog eenige ruimte voor Autostalling

BESCHIKBAAR

HOBEMASTR. 26
Telef. 29920-26026

BRIEF-ONDERWIJS

Lessen in Auto- en motorbouw, werktuigbouw, bouwkunde, electrotechniek, radio, teleg. en telef. enz.
Opleiding voor examens.
Prospectus en proefles gratis.
ITMO, P. C. HOOFSTRAAT 125, AMSTERDAM.

BEGUNSTIGT
ONZE
ADVERTEERDERS

PEEK & CLOPPENBURG - AMSTERDAM

De Hollandsche Societeit

N° 1807
te Amsterdam

Het **1%** Tarief

Aanwingsvorm LEVENSLANGE en GEMENGDE verzekering
voor personen beneden 40 jaar, die aanvankelijk geen hooge premie
kunnen betalen. Fl. 100.— premie's jaars Fl. 10.000.— bij overlijden.

Nederlandsche Handel-Maatschappij

Gestort Kapitaal . . . f 80,000,000.—
Statutaire Reserve . . . f 20,536,861.—
Buitengewone Reserve . . . f 22,660,000.—

Hoofdkantoor: AMSTERDAM. Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE

IN- en VERKOOP van WISSELS en TELEGRAFISCHE TRANSFERTEN. — INCAS-
SEERINGEN en FINANCIERINGEN. — SCHRIFTELIJKE en TELEGRAFISCHE
CREDIETEN. — REISCREDIETBRIEVEN. — DEPOSITO's — REKENINGEN-
COURANT. — ADMINISTRATIE van EFFECTEN en alle andere BANKZAKEN.

Vestigingen in NEDERLANDSCH-INDIË,
STRAITS-SETTLEMENTS BRITSCHE-INDIË CHINA en JAPAN.

HOLLAND-SCHOTLAND LIJN

Afvaarten:

ROTTERDAM-LEITH/GRANGEMOUTH

iederens Dinsdag en Vrijdag

Doorvrachten voor GLASGOW, DUNDEE en ABERDEEN

Scheepvaart- & Steenkolen Mij. Rotterdam

GIJ VERZEKERT UW HUIS EN HAVE

zeer terecht tegen Brand, Inbraak enz. Zoudt Gij dan Uw
kostelijkste bezit, nl. Uw leven, niet verzekeren? Vraagt
onze voorwaarden en Gij sluit Uw verzekering bij ons,

ALGEMEENE FRIESCHE LEVENVERZEKERING Mij.
TE LEEUWARDEN

D. W. LANKWARDEN
STOOMWASSCHERIJ „ORA ET LABORA”

APELDOORN - TELEFOON 817

Zeer moderne inrichting

Het personeel staat onder voortdurende
geneeskundige controle van den Heer

L. BOUMAN, Arts te Apeldoorn

Verzending door geheel Nederland. Vraagt inlichtingen

WIE ZINGT DAAR?

..... DE „NEW EDISON”

Als de New Edison speelt, hoort men de
levende stem, en de bezoeker vraagt
fluisterend: „Wie zingt daar?”

Wij nodigen U uit tot een bezoek

KUNSTZAAL EDISON AMSTERDAM, Leidsche straat 84. DEN HAAG, L. Poten 15
ROTTERDAM, Witte de Withstraat 88

N.V. DE WAAL'S

Industrie- en Handelsvereniging

Afd.: BRANDSTOFFEN

TELEFOON: 21810-21910 - Na kantoor tijd: 21048-25094

„U kunt ook aan alle Amsterdamsche Kiosken bestellen.”

STOOMBOOT Mij. „DE VOLHARDING”

AMSTERDAM-GOUDA-LEIDEN

Dag- en Nachtdiensten.

Uithoorn - Alphen a/d Rijn. Boskoop - Wadderveen. Aalsmeer - Vliegveid Schiphol

Snel vervoer. — Billijke Tarieven.

AMSTERDAM, Amstel, Telefoon 40187.

LEIDEN, Haven, Telefoon 67.

NEDERLANDERS

EISCH **NEDERLANDSCH FABRIKAAT**
EN VRAAGT **BRUINKOLENBRIKETTEN**

GEDEPONEERD

MERK

HANDELSMERK

Auto Transport-Onderneming Snelvervoer „CITO”

Bestel-Adres:

Blasiusstraat 94, AMSTERDAM

Verhuizingen, ook naar
alle Badplaatsen

Zeer voordeelige conditiën

BEL OP No. 51286

Aanbevelend, V. BEEKMAN & Co.

ZONDER

„VRIJDAGAVOND”
GEENS JABBOS

HOOFDREDACTEUR:
J. S. DA SILVA ROSA

MEDEWERKERS:
Rabb. PH. COPPENHAGEN.
Rabb. S. DASBERG, Dordrecht.
Rabb. Dr. B. ISR. RICARDO
Rabb. L. H. SARLOUIS,
J. M. HILLESUM, Amsterdam.
Dr. G. ITALIE, 's-Hage.
Mr. N. DE BENEDITTY
S. M. SLAGTER, Rotterdam.
MR. MAX MEYER.
Mr. D. S. JESSURUN CARDOZO
en vele anderen

REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
Van Eeghenstraat 189, Amsterdam
Telefoon 25243

ABONNEMENT:
f 3 per half jaar, bij vooruitbetaling,
verhoogd met 20 cts. incasso
Voor het buitenland f 5 per half jaar

LOSSE NUMMERS à 15 cts.
VERKRIJGBAAR AAN DE KIOSKEN
TE AMSTERDAM

INHOUDSOPGAVE

- Langs knechtschap en nijd naar de Joodsche vrijheid!
- S. Dasberg: Een zeer oude en zeer merkwaardige briefwisseling.
- Martin J. Premisla: Jood en Jodendom in de moderne Fransche litteratuur.
- G. Alleen voor Dames, Over wasschen.
- Ben Moscheh: Zes jaren arbeid in het Joodsche land van Ir. Menachem Ussischkin.
- D. S. van Zuiden: Een optreden van den Nederlandschen gezant.
- Joseph Gompers: Hendrika van Gelder, Joodsch schilderes.
- Ben Simeon: De Bijbel naverteld.

 Uit de Joodsche wereld.

LANGS KNECHTSCHAP EN NIJD NAAR DE JOODSCH VRIJHEID!

UIT DE AFDEELING DER WEEK

פ' תולדות

„Toen de man groot werd, steeds in grootte toenam. . . . werden de Philistijnen afgunstig op hem.”
„Abimélech zeide tot Isaïc: ga weg van ons, want gij zijt ons te machtig geworden”.

Evenals zijn vader Abraham was Isaïc genoodzaakt, Palestina tijdens een hongersnood te verlaten en in den vreemde te verwijlen. „Isaïc zaaide in dit land. . . en de Eeuwige zegende hem.” Hij bleef niet werkeloos, maar trachtte voor zich, de zijnen en zooveel anderen uit den bodem het noodige voedsel te halen door noeste vlijt en ingespannen arbeid. En de goddelijke zegen rustte op zijn werk! Iedere vorst zou het op prijs gesteld hebben, indien een voornamete vreemdeling met veel gevolg zich in zijn gebied had neergelaten, om aan vele hongerigen het hoog noodige voedsel te helpen verschaffen. Niet zoo Abimélech, de koning der Philistijnen! Hij was afgunstig op Isaïc, niet alleen op diens bezit, maar ook op diens persoonlijkheid, positie en aanzien. Reeds vóór Isaïc's komst in zijn land hadden de dienaren des konings al de bronnen, die Abraham's knechten in zijn gebied gegraven hadden, dicht geworpen, daardoor onnoemelijk veel leed en schade toebrengende aan zijn eigen onderdanen, voor wie deze waterputten algemeen goed waren geworden.

Was Abraham te midden van een vreemd volk door zijn persoonlijkheid algemeen geacht en niet aan afgunst en nijd blootgesteld; wordt hij door het volk des lands een „Vorst Gds” genoemd; met Isaïc beginnen zich de

gevolgen der Galtuth te vertoonen, en de aan Abraham verkondigde toekomst: „Uw nakomelingen zullen vreemdelingen zijn” verwezenlijkt te worden. Jacob eindelijk verschijnt ons in algeheele knechtschap: de man, die twintig jaren lang voor vrouwen en kinderen gezwogd heeft in Laban's huis, en door dezen op weinig menselijke wijze is behandeld. Onze stamvaders verschijnen ons dus in driefvoudige positie: als knecht, als een voornamete, die benijd wordt en als vereerde vorst. En in al deze drie omstandigheden heeft het goddelijke verbond te beschermd en behoud.

Als eens de ballingschap hunner zonen zal eindigen; als zij eens weer hun niet meer te verliezen zelfstandigheid zullen verkrijgen, moet het „Galut” zich in tegenovergestelde, stijgende lijn ontwikkelen. „Ik zal gedenken mijn verbond met Jacob, en ook mijn verbond met Isaïc, en ook mijn verbond met Abraham zal ik gedenken en het Land zal ik gedenken” (Levit. XXVI, 42). Eerst de eeuwen van knechtschap: deze periode, waarin tijdens onze ellende Gds verbond is bewaarheid, ligt misschien achter ons. Het tweede stadium: vrij en zelfstandig te midden der volkeren, ons niet bekommerend om tegenstelling en nijd; als geëmancipeerden Abraham's idealen verder te verbreiden en „het verbond met Isaïc” waardig te zijn, dat ons tegen nijd en ijverzucht beschermt. Deze Galut-periode moeten wij nog doorleven! Eerst dan kunnen wij de derde periode tegemoet zien: de erkenning en de achting der volkeren, en gelijk Abraham als een „Godelijk vorst” door hen te worden beschouwd in ons eigen land! Het „ga weg van ons, want gij zijt ons te machtig geworden” klinkt den zonen van ons volk maar al te vaak in de ooren. Gelijk Isaïc geen reden tot afgunst en haat heeft gegeven, maar, integendeel, het land dat hij tijdelijk heeft bewoond hielp opbouwen en tot bloei brengen, zoo

is ook thans nog de Jood, al wijdt hij ook zijn beste krachten aan het welzijn van het land, waarin hij woont, blootgesteld aan nijd en haat. Waarom? „Gij zijt ons te machtig geworden!”

Wat zal het gevolg zijn van deze קנאה van deze alom zichtbare afgunst? Dat de Jood steeds meer en meer op zichzelf zal worden aangewezen en dat op deze wijze dit kwaad een machtig, reddend geneesmiddel zal blijken te zijn, door hem steeds te wijzen op zijn Joodsche roeping. Want wie weet, hoe gemakkelijk Isaïc zonder de afgunst der Philistijnen, die hem naar de isoleering dreef, in het groote bedrijf van zijn rijkdom en in de voorname positie, die hij daardoor gewonnen had, zou zijn opgegaan, meer dan het een zoon van Abraham en den drager van zijn geestelijke nalatenschap zou hebben betaamd. Juist die afgunst heeft hem daarvoor behoord!

Evenzoo Israël! Ook hem heeft de gedwongen Ghetto-isoleering, waarin Jodenhaat en Jodenstrijd zijn nakomelingen eeuwen lang heeft opgesloten, beschermd tegen opgaan in zijn omgeving. En evenals Isaïc, vindt men ook bij zijn nakomelingenschap: „hij trok van daar verder en groef een andere put”, dat zij vele malen het land, waarin zij zich neergelaten hadden, hebben moeten verlaten, om andere levensbronnen voor hun voortbestaan aan te boren. Na de perioden van knechtschap en nijd zal er zeker een tijd komen „en zij stredden niet daarover”, dat Israël niet meer het voorwerp van haat zal zijn. „Men noemde het „Rechobot” (ruimte), dan zal het zich ongestoord kunnen uitleven en in zijn land gedijen! „Want nu heeft Gd ons ruimte verschaft, en zullen wij in het land gedijen!”

EEN ZEER OUDE EN ZEER MERKWAARDIGE BRIEFWISSELING

(Maimonides. — Samuel Ibn Tibbon)

door

Rabbijn S. Dasberg, Dordrecht

Een briefwisseling, die meer dan zeven eeuwen geleden gevoerd werd, mag zeker wel zeer oud genoemd worden; en wanneer wij weten, dat de wereldvermaarde Maimonides en de eveneens beroemde Samuel Ibn Tibbon de wederzijdsche correspondenten waren, mogen wij de

EMSER-WATER

het van ouds bekende en onovertroffen middel tegen **HOEST, VERKOUDHEID** en alle aandoeningen der slijmvliezen.

Prijs per heele kruik 65 cent.

briefwisseling zeker wel zeer merkwaardig noemen. Eenige weinige levensbijzonderheden mogen voorafgaan tot goed begrip van de volgende correspondentie. Maimonides is Mozes ben Maimon, geboren 1135 te Cordona, die zich een onsterfelijken naam heeft verworven niet alleen door zijn ongeëvenaarde kennis van Bijbel en Talmud, maar ook door zijn alom erkende bekwaamheid op het gebied der geneeskunde. Zijn Talmoedische en Joodsch-filosofische werken worden nog dagelijks beoefend als betrouwbare wijzers op de onafzienbare zee der Joodsche wetenschap, en zijn bekwaamheid op geneeskundig gebied blijkt wel daaruit, dat hij lijfarts was aan het hof van den Sultan van Egypte in Kahira. Van zijn talrijke standaardwerken noemen wij hier slechts: „Moureh Newoegiem”, een dier wijsgeerig werk, oorspronkelijk in het Arabisch geschreven, dat ook een groote rol heeft gespeeld in de geschiedenis van het Jodendom; zijn verklaring op de Mishna en vooral zijn Godsdienstcodex „Jad ha-chazaka”. Samuel Ibn Tibbon, geboren ± 1160 in Zuid Frankrijk, zoon van Juda Ibn Tibbon, behoorde tot een geleerde familie, die zich een beroemde naam heeft verworven door het vertalen van vele Joodsch-wetenschappelijke geschriften uit het Arabisch en het Hebreeuwsch. Toen Samuel Ibn Tibbon kennis maakte met Maimonides' „Moureh Newoegiem” vatte hij het plan op, ook dit werk toegankelijk te maken voor hen, die wel Hebreeuwsch, maar geen Arabisch verstonen. Dat was geen gemakkelijke taak. De handschriften, die hem ten dienste stonden, waren corrupt. Dikwijls moest hij zijn toevlucht nemen tot conjecturen, omdat de vóór hem liggende tekst onverstaanbaar was en op vele plaatsen stond hij bij de vertaling voor onoverkomelijke moeilijkheden.

Bedoelde correspondentie werd gevoerd in de laatste jaren van de elfde eeuw, weinige jaren dus vóór den dood van Maimonides, die in 1204 overleed.

Samuel Ibn Tibbon deelt Maimonides mede, dat hij zich bezig houdt met de vertaling van „Moureh Newoegiem” en zendt hem de vertaling, voor zoover zij reeds gereed is, toe met het verzoek aan eenige zijner leerlingen opdracht te geven, alles nauwkeurig na te zien en te corrigeren. Ibn Tibbon schetst de moeilijkheden, die hij bij het vertalen te overwinnen heeft gehad en vraagt naar de verklaring van verschillende passages in het werk, wier betekenis hij niet heeft kunnen ontcijferen. Hij biedt herhaalde malen zijn verontschuldgingen aan, dat hij het den schrijver zoo lastig maakt, maar toont aan, dat hij op andere wijze zijn arbeid niet kan voltooien. Als tusschenpersoon noemt hij Abraham Cohen, voorzanger te Alexandrië, wien hij de stukken, voor Maimonides bestemd, heeft toegezonden door bemiddeling van Fransche Joden, die herhaaldelijk heen en weer reizen. Het spreekt van zelf, dat R. Abraham Cohen zeker bereid zal zijn, stukken, die hem door Maimonides werden toege-

zonden, aan het juiste adres te doen bezorgen.

Reeds vroeger had Ibn Tibbon zijn voor-nemen te kennen gegeven zelf de reis van Frankrijk naar Egypte te maken, ten einde zijn hartewensch te bevredigen, om persoonlijk met Maimonides kennis te maken, zich met hem over allerlei wetenschappelijke vraagstukken te kunnen onderhouden en uit zijn eigen mond de verklaring van vele moeilijke plaatsen uit zijn werken te mogen vernemen.

In zijn antwoord maakt Maimonides eerst met grooten lof melding van Juda Ibn Tibbon, den vader van Samuel. „Uit zeer betrouwbare bron heb ik veel vernomen omtrent de uitgebreide kennis en den wetenschappelijken arbeid van uw vader, vooral op het gebied van vertaling der Arabische werken in het Hebreeuwsch”. Maimonides noemt dan verschillende geleerde tijdgenooten op, die hem mededeelingen hebben gedaan omtrent Juda Ibn Tibbon. „Ik wist echter niet”, zoo gaat Maimonides voort, „dat hij een zoon had nagelaten, die den arbeid van zijn vader kon voortzetten. Uw brieven in het Arabisch en in het Hebreeuwsch brengen mij door hun taal en door hun inhoud de blijde zekerheid dat gij een waardig zoon van uw vader zijt. Uw opmerkingen zijn volkomen juist en uw conjecturen en tekstverbeteringen in de u ten dienste staande exemplaren van mijn werk leggen onwederlegbaar getuigenis af van uw scherpen blik en juist inzicht.” Maimonides voegt er dan zijn beste wenschen bij voor zijn voortdurend welzijn en voor het succes van zijn wetenschappelijken arbeid en belooft hem, in een Arabische bijlage bij zijn brief al zijn vragen te beantwoorden, zijn moeilijkheden op te helderen en de corrupte plaatsen in zijn handschriften te verbeteren.

„Ik wil u echter” zoo gaat Maimonides voort, „eerst eenige algemeene regels omtrent „vertalen” mededeelen. Het is onmogelijk, ieder afzonderlijk woord uit het oorspronkelijk werk door één enkel woord in de andere taal over te brengen, evenmin kan men zich slaafs houden aan de volgorde der woorden. Zoo zou men onoverkomelijke moeilijkheden krijgen en vruchteloos arbeid verrichten, want de vertaling zou stroef en onverstaanbaar worden en geenszins den justen zin weergeven. Een goed vertaler behoort zich eerst volkomen rekenschap te geven van den inhoud van hetgeen hij te vertalen heeft en elk gedeelte weer te geven in zijn eigen taal en stijl.” Maimonides haalt dan als voorbeeld o.a. aan een door hem zeer geprezen vertaling van de werken van Aristoteles, den beroemden Grieksch filosoof, die door Maimonides zoo hoog gewaardeerd en oprecht vereerd wordt.

In het laatste en zeker wel merkwaardigste gedeelte van zijn brief schrijft hij over het plan van Ibn Tibbon, om hem persoonlijk te komen bezoeken.

„En nu”, zoo luidt het, „wat gij mij schrijft omtrent uw komst hierheen, geloof

mij, gij zult mij hartelijk welkom zijn en ik verheug mij niet minder dan gij zelf in het vooruitzicht van onze persoonlijke kennismaking. Maar meer zal het niet zijn. Er is geen denken aan, dat ik, zooals gij verwacht en hoopt, dagelijks eenigen tijd voor u beschikbaar kan stellen, om gezamenlijk te studeeren en ons met wetenschappelijken arbeid bezig te houden. Zoudt gij u dus wel, terwijl uw hoop niet verwezenlijkt kan worden, blootstellen aan de gevaren van een zee-reis? Ik maak mij daarover zeer bezorgd en verzoek u, dit ernstig te overwegen. Laat mij u een kort overzicht geven van mijn dagelijksche bezigheden. Ik ben lijfarts van den sultan, wiens paleis in Kabira is gelegen op eenige mijlen afstand van mijn woonplaats. Dagelijks moet ik 's morgens vroeg mijn opwachting bij den Sultan maken en natuurlijk heb ik dag aan dag geneeskundige bijstand te verleenen, hetzij aan den Sultan zelf of aan een zijner vele vrouwen en kinderen of aan leden der hofhouding. In 't kort, elken dag ga ik 's morgens vroeg naar Kabira en in het gunstigste geval, als daar geen ernstige zieken te behandelen zijn, keer ik des namiddags vermoeid en hongerig terug. Dan vind ik in mijn woning de gangen gevuld van menschen van allerlei slag, geloofsgenooten en andersdenkenden, aanzienlijken en geringen, vrienden en vijanden, die vol ongeduld reeds lang mijn komst afwachten en elkander verdringen, om zoo spoedig mogelijk tot mij toegelaten te worden. Het kost mij moeite, hen te bewegen, nog even te wachten, opdat ik mij een weinig kan verfrischen en in haast iets kan nuttigen. Dan begint de stroom der patienten, die mij komen raadplegen en onafgebroken gaat hij voort tot het reeds lang donker is geworden, — ik bezweer u bij onze heilige Thora — dikwijls tot twee uur in den nacht. Ik behoeft u niet te zeggen, dat ik dan in de hoogste mate vermoeid ben, zoodat ik mij nauwelijks staande kan houden en het spreekt van zelf, dat ik in zulke omstandigheden geen enkelen weetgierigen geloofsgenoot te woord kan staan.

Zoo gaat het dag aan dag behalve op Sabbath. Dan verzamelt zich bij mij de geheele gemeente of althans het grootste gedeelte, na afloop van den ochtenddienst ter Synagoge; wij leeren de practische wetten van het Jodendom en wij bespreken de Thora-afdeeling der week tot 's namiddags. Na den middagdienst komen nog enkelen tot mij en wij houden ons met Joodsch-wetenschappelijke onderwerpen bezig tot den tijd van het avondgebed.

Ziedaar, geachte vriend, een overzicht van mijn dagelijksche bezigheden in hoofdzaken althans. Ik zou u dus aanbevelen: voltooit eerst den vertaal- en vertaalarbeid, waaraan gij begonnen zijt en wilt gij dan hierheen komen alleen, om mij een bezoek te brengen, wees overtuigd, dat gij dan hartelijk welkom zult zijn. God weet, dat ook het schrijven van dezen brief mij veel inspanning heeft gekost. Met groote

moeite heb ik er den tijd voor kunnen vinden en mijn lichaamskrachten zijn verzwakt door ouderdom en inspannenden arbeid.

JOOD EN JODENDOM IN DE MODERNE FRANSCH LITTERATUUR

door *Martin F. Prensela*,
Amsterdam

I.

BERNARD LECACHE: J a c o b. Uitg. der
N. R. F., Parijs, 1925; Frs. 9.—.

Een merkwaardig debuut, waarop wij met vreugde en bewondering des lezers aandacht vestigen. De schrijver, tot nog toe onbekend, is dertig jaar oud, geboren te Parijs in 1895. Welk een meesterschap, wat een beheersching, wat een persoonlijkheid in stijl en gedachtengang, wat een soberheid die nergens in te elliptische bondigheid ontaardt (zooals veel, te intellectueel, modern prozawerk!); wat een oprechtheid die niet tot rauwe onbescheidenheid, of een artistieke naaktheid, die niet tot exhibitionisme verwordt! December, de maand waarin de jaarlijkse uitspraak der Académie des Goncourt den besten roman van het afgelopen jaar bekroont, staat voor de deur: zal de jonge Bernard Lecache de gelukkige winnaar zijn? Weinig werken komen er, naar onze meening, zoo stellig voor in aanmerking, of het moest misschien die schrijvende en haast wreed-grondige liefdesanalyse zijn van een anderen Joodschen, slechts even ouderen debutant, Emmanuel Berl, wiens „Méditation sur un Amour défunt" als No. 58 in de serie der „Cahiers Verts" bij Grasset te Parijs uitkwam, nu enkele weken geleden.

Doch laat ons terugkomen op „onzen" candidaat, Lecache, en zijn romanwerk, Jacob. Thans, nu de Joodsche literatuur in Frankrijk zulk een vlucht heeft genomen, dat men in een Joodsch tijdschrift een speciale Fransche rubriek zou kunnen openen zonder gevaar te loopen, zonder onderwerp te zitten, — thans, nu Jacques de Lacretelle's Silbermann reeds, in 1922 een officieele bekrachtiging ontving door zijn bekroning met den „Prix de la Vie Heureuse-Femina"; nu Christen auteurs het Joodsche leven tot gegeven kozen voor hun romans (zooals b.v. het „modeboek" Le Puits de Jacob van Benoit) en Joodsche auteurs als Crémieux, Bernard, Berl etc. worden gerekend tot de beste vertegenwoordigers der erkende literatuur, bestaat er voor de „Tien", (de

Koopt en leest

„DE WEEGSCHAAL"

Een roman uit het Joodsche leven
door **SIEGFRIED VAN PRAAG**

Een dik, kwarto boek: — prijs: f 3.90
Gebonden in een fraaien stempelband
(ontwerp J. Kaas, van purper linnen, met
gouddruk. . . . . f 4.75

☛ Een voortreffelijke roman, een rijk boek!

Alom verkrijgbaar in den Boekhandel.

UITGEVERS-MIJ „ELSEVIER"
Singel 151—153 Amsterdam

denen van nauwelijks verkapt anti-semitisme begaan werd. Het was in 1912. Julien Benda, van Joodsche afkomst, kwam in aanmerking voor den Jaarprijs, ter bekroning van zijn boek L'Ordination; bij de eerste stemming inderdaad verwierf hij vier van de tien stemmen, tegen één stem op den candidaat André Savignon, wiens Filles de la Pluie ten slotte de meerderheid van stemmen behaalde doch sedert dien schier geheel in den vergeethoek is geraakt. Erheerschte onder de „Goncourts" toen een reactionaire stemming, die bijvoorbeeld ook belette dat candidaten als Binet-Valmer, een Zwitsers, in 1906, en later opnieuw in 1911; en Mevrouw Neel Doff, een Hollandsche, den hun toekomstigen prijs bekwamen, uit hoofde hunner nationaliteit. Zoo werd, in 1912, met het ras van den besten auteur meer rekening gehouden dan met zijn kunstprestaties, en Benda bleef achter bij den middelmatigen Savignon, „dank zij" de stemmen der rechterzijde, bestaande uit de leden Elémir Bourges, Léon Daudet en de gebroeders Rosny, en het veto-recht van den toenmaligen voorzitter, Léon Hennique. (Het is waar, dat na deze verkiezing Léon Hennique eerlijk genoeg is geweest, als voorzitter te bedanken; hij werd opgevolgd door den braven, ouden Gustave Geffroy, schrijver van L'Apprenti, die tot op heden nog het presidium vervult.)

Maar wat toen mogelijk was, zou thans een schande zijn. Een Jood uitstooten om zijn Jood-zijn is een daad, die van het tegenwoordige philosemitische Frankrijk niet te verwachten valt.

Lecache heeft in Jacob op een meesterlijke wijze het leven van een Joodsch huishouden beschreven. Hoe leven zij allen voor ons; die oude, uit Rusland gevluchte Mendel Radansky, kleermaker, streng fatsoenlijk, vroom en liefhebbend vader, die zijn talrijk gezin langzamerhand ziet ontgroeien aan zijn gezag en aan zijn liefde, en die met het optimisme,

N. V. TECHNISCH BUREAU BIJLEVELD
ROELOF HARTSTRAAT 30 - AMSTERDAM - TELEF. 21090
TOEBEHOOREN VOOR AUTOMOBIELEN

N. F. VAN GELDER & Co
Prins Hendrikkade 25-27, Amsterdam
 TELEFOON 42997 en 34062
 OUDSTE HUIS WEDGWOOD

Tafelserviezen, 65 deelig
f 165.-

zijn rasgenooten eigen, de illusie vermogen te bewaren, dat alles nog ten goede keeren kan. Hoe leven zij, de goede, vurige, nu en dan nog jeugdig meelevende moeder, de beide dochters, zoo verschillend, die hartstochtelijke Rosa, die niets vermocht dan lief te hebben, voor wie liefhebben een levensfunctie was, het beginsel en het hoofdelement van haar bestaan, die, ondanks haar Joodsche opvoeding, bovenal zocht zich aan te passen bij de Parijsche, Christen, omgeving, welke haar in staat leek, haar teederheidsverlangen te bevredigen en haar onweerstaanbare zinnelijkheid te bekoren; en Sarah, die andere zuster, blond en blank, een Christin gelijk van uiterlijk — stille, nauw uitgesproken glorie! — en die ten slotte onverschillig en gelaten zich huwen laat met den zoetsappigen, rijken Winiansky; en de jongens, de zachtzinnige, weemoedige, zelfontledende Avroum, de verhalen van het boek, dien stillen klaagzang in mineur, — het Jodenknaapje, geslingerd tusschen de zondige driften der puberteit en de pijnigende zelfcritiek van een eeuwenoud moraliteitsbewustzijn... en zijn oudere broertjes Elie en Simon, die allengs den kinderschoenen ontgroeid, zich emancipeeren door hun streven naar een zoo volledig mogelijke gelijkheid met den oudsten broer, de hoofdfiguur, den halfgod der jongeren, Yankele, alias Jacob, die het eerst het hoofd dorst bieden aan wat de vaderlijke strengheid hem aan tyrannië scheen te bevatten, Jacob, die als jongeling het ouderhuis verlaat om een kwajongensstreek — een speelsche Godslastering op Seideravond, — die, niet méér bedoelende te zijn dan een kwajongensstreek, zich uit schaamte en koppigheid het air wilde geven van een geloofsbelijdenis, een getuigenis van zelfstandigheid, of welke andere uiting ook van een respectabel individualisme! Jacob, geheel opgaande, en weldra ondergaande in de aanlokkelijke gevaren van het Parijsche leven, zonder gewetensbezwaren waar het geldt, in fortuin en aanzien te stijgen, Jacques de streber, weldra gewikkeld in allerlei langzamerhand eerzamer wordende industrieën, het

lief; zijn zusters zijn hem onverschillig geworden; doch zijn drie broers, Elie, Simon en André (zoo heet Avroum te Parijs!) zal hij de helpende hand toesteken, uit ware broederliefde, die, bij den harden zakenman, de gedaante aanneemt van een soort zucht naar materiële solidariteit. Simon is in den oorlog geweest en verminkt teruggekomen; hij werd, opgezweept door haat voor het afschuwelijke krijgsgeweld, hij, die van alle ellende weet mee te spreken en met een deel van zijn lichaam den prijs betaalde die van elken weerbaren man in de gruwelaren geëischt werd, — hij werd een der vurigste voorstanders van ontwapening en wereldvrede; hij voelt zich geroepen tot een apostolaat, de oude Profeten van Israël waardig; doch zijn welsprekende geestdrift ontkent te Parijs anarchistische relletjes, waarvoor hij verantwoordelijk wordt gesteld; de politieke vijanden van Jacques Radan grijpen deze gelegenheid gretig aan om den smaad van den broeder op den onoverwinnelijken „sterken man” af te wentelen, en een perscampagne van verdachtmaking en allerleikste insinuaties, door den journalist Lecache met alle kennis van zaken en dan ook bijzonder verdienstelijk en levendig beschreven, toont ons eindelijk de zwakke plek, de kwetsbare plaats van den stalen en granieten arrivist: er bleef, als een naïeve roman, in het verborgenst van zijn ziel een stille, onbluschbare liefde leven voor zijn ouderen vader, die nog immer over de werktafel gebogen zit, en zijn oude moeder, als voorheen het arme Montmartrehuishoudentje verzorgend..... En hij heeft hun, — die er nog onbewust van zijn — het vreeslijkste verdriet aangedaan dat die eenvoudige en traditiegetrouwe Joden treffen kon. Vergeven konden zij hem zijn uithuizigheid; zijn weigering, bij de besnijdenis van zijn eersten neef aanwezig te zijn; zijn vergeetachtige houding jegens de bejaarde en arme ouders; zijn onzedelijk leven; de cynische vrijheid die hij zijn jongeren broers bezorgde; zijn ontrouw jegens zijn minnares, Macha, het zwangere nichtje dat te Luik aan een onbeminden burger-

man werd uitgehuwelijkt; — dat alles, en ach! hoevele andere euvelheden nog, voortvloeiend uit zijn onontroerbaarheid en medewerkend tot het bereiken van zijn doel (dat in stille immers ook het onuitgesproken verlangen van zijn ouders was geweest: Jacob moet hooger op! Jacob moet zijn vaders mislukking goed maken; Jacob moet het ver brengen!) — doch wat hem nooit vergeven kan worden is, dat hij een bekentenis heeft geteekend, waarbij hij verklaart, (de akelige daad was een gevolg van afpersing en commerciële noodzaak, weliswaar) het Jodendom te hebben afgezworen, Christen te zijn geworden en een aanzienlijk bedrag te hebben gestort ten behoeve van een Roetheense Secte belast met het organiseren van pogroms... Pogroms! de moordpartijen waarin zooveel zijner bloedverwanten, zijn grootmoeder, ten offer vielen; de pogroms, waardoor zijn oude vader Odessa moest verlaten met een groot en hongerig gezin... Skübel, een soort Poolsche spion, zijn voornaamste tegenstander in de courantschermtellingen, die in staat is, hem alle fortuin te ontnemen en zijn naam voorgoed te discreditieren, heeft bedreigd, dit noodlottige stuk te publiceeren... En wat kan het hem schelen, die ééne zaak — een zaak waarin weder miljoenen te verdienen waren — te moeten zien mislukken; wat deert het hem, voortaan als een gemeen sujet de wereld door te gaan, de achting, de toegenegenheid en het crediet van zijn relaties te moeten ontberen?... Wat deert het hem, arm te worden? Hij heeft geen gezin, want trouwen scheidt afhankelijkheid; en zijn broers zullen hem den rug niet toekeren. Maar dan vangt dat kleine overgeblevene stukje trouw-aan-het-ras zijn fatale rol te spelen. Vader en moeder moeten ontzien worden — niet om de vrees voor hun toorn, doch uit onduldbaren angst voor hun verdriet. En Avroum, de verteller van dit schitterende ik-verhaal, is de afgezant die den grijzen kleermaker en zijn vrouw de treurmare moet overbrengen, opdat zij het, als een sterfgeval, zachtkens uit een geliefden mond vernemen, alvorens morgen de wreede courantenkolommen het koel en sarcastisch zullen rondkletsen... Dat tooneel van de bekentenis, waar Avroum met woorden die door zijn ware broederliefde en zijn smart om der ouders wille, zoo teer, zoo kiesch, zoo verontschuldigd en toch weer zoo duidelijk mogelijk gekozen worden, verhaalt, wat Jacob als zwaarst misdrijf beging, is van zulk een aangrijpende soberheid en een zoo spannende tragiek, dat dit tafereel u, nadat ge het boek hebt gesloten, lang nog bijblijft als een zelfdoorleefd drama. J a c o b is een der mooiste boeken die ons sinds lang onder oogen kwamen. Indien men „meesterwerk” mag noemen een boek, dat in zijn genre het best bereikbare geeft, mag zonder aarzelen Bernard Lecache's J a c o b een meesterwerk geheeten worden.

In elke Horma-
sigaar zit genot.
10-12-15 cts. en hooger.

HORMA

L. WARMOLTS

Heiligeweg en
Willemsparkweg 220

Loucom en Smyrna vijgen.
Doffen kastanjes, Tunis dadels.
Borstplaat van Gebr. Pel.
Speculaas, van Asperen
per Kg. blik fl. 1.35.
Dessertkaas.
Biscuits van Peek Fraen.

GEBRS. VAN DER WIEL

HUIS- EN DECORATIESCHILDERS
AMSTERDAM

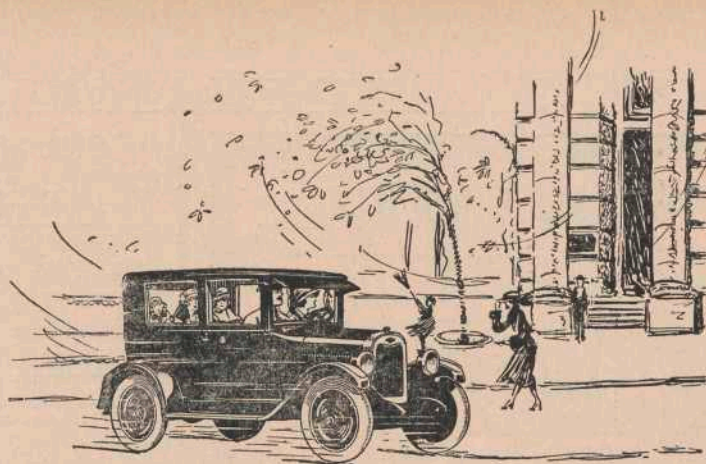
Gestigd sedert 1849

Kantoor: CORN. v. d. LINDENSTR. 20
Werkplaats: AMSTEL 56. TEL. 24734

Een werkelijk goed adres voor
Brandstoffen is de
BRANDSTOFFEN-GROOTHANDEL
W. J. WUBBEN
Kantoor: Engelenburgstr. 154
Telefoon 32518
's-GRAVENHAGE

Vertegenwoordiger voor
Den Haag, N. COHEN
Columbastraat 238

ZONDER
„VRIJDAGAVOND”
GEEN SJABBOS

Denkt om Uw gezondheid!

De winter met z'n regenvlagen en sneeuw-
buien is weer in 't land. Uitgaan wordt
onaangenaam en werkt op Uw humeur.
Bovendien loopt gij kans U een zware kou
of griep op den hals te halen.

Waarom zoudt gij U nog langer aan al deze
gevaaren blootstellen wanneer het zoo een-
voudig is een gesloten Chevrolet te koopen, die
U overal met het grootste gemak zal brengen?

Het aanschaffen van een Chevrolet is geen
weelde meer maar het is een behoefte waaraan
U kunt voldoen zonder andere hulpmiddelen
dan Uw tegenwoordige inkomsten.

Product
General Motors

SEDAN - 5 plaatsen
(4 deuren)
f 2650.-

COACH - 5 plaatsen
(2 deuren)
f 2405.-

Vraagt Uw dichtstbijzijnden districts-dealer om bijzonderheden.

CHEVROLET ONDERDEELLEN ZIJN OVERAL VERKRIJGBAAR

Gaat de Nieuwe Chevrolet bezichtigen bij
de districts-dealers

OVERAL VERTEGENWOORDIGD

Het zijn de slechtste vruchten niet waaraan de rupsen knagen

Den laatsten tijd zijn ons weer bij
herhaling de brutaalste staaltjes
ter oore gekomen van de wijze waarop
ons merk nagemaakt en misbruikt
wordt. Het gaat er vaak mede als met
het schadelijk ongedierte, als men er
een verdelt, komen er tien voor terug.
Men ziet meestal niet hoe sommige
uiterlijk gave vruchten van binnen worm-
stekig zijn. Koopt daarom bij onze Agenten

GAZELLE RIJWIELEN FABRIEK TE
DIEREN

Vraagt Geïllustreerde Prijscourant 1925

ST. NICOLAAS GESCHENKEN

IN ALLE AFDEELINGEN

LINGERIE
STOFZUIGERS
SIGAREN
CHOCOLADE

Coöp. „Eigen Hulp“
Jan Luykenstraat
hoek v. Baerlestraat

MEDEDEELINGEN VAN DE ADMINISTRATIE.

Abonnés die hun abonnementskwitantie nog niet hebben voldaan, wordt beleeft verzocht per postwissel f3.-teremitteren.

ALLEEN VOOR DAMES

Over wasschen
door G.

In de Duitse romans werd vaak verteld van groote landgoederen van Freiherren en Graven, waar een of twee maal per jaar het linnengoed werd gewasschen. Als dan de wasch thuis kwam, werd het beschadigde goed gerepareerd. Er was dan altijd een gouvernante of gezelschapsjuffrouw van goeden huize, die maanden achtereen op de mangelkamer moest zitten verstellen, liefst na haar gewone dagelijksche bezigheden. Daar kwam dan meestal de ontaarde zoon des huizes het haar lastig maken, enfin, men kent de rest. In de jaren, dat ik die roman nog las, heb ik mij, behalve over veel andere dingen, altijd verwonderd over de enorme kwantiteiten linnengoed, die deze, vaak groote gezinnen moesten bezitten en ik heb nooit goed begrepen, waartoe dit vuile-wasch-opspaarstelsel moest dienen. Het is mij later gebleken dat er zelfs thans nog, en ook in ons land, families zijn, waar een dergelijke gewoonte heerscht.

Bij ons thuis was het anders. Ik herinner mij uit mijn jeugd, dat op Zaterdagavond, zoodra de Sabbath was geëindigd, de eerste boodschappen, die gedaan moesten worden, betrekking hadden op de wasch. De ingrediënten, die werden ingekocht waren olie en loog, bleekpoeder, stijfsel en blauwsel. Een groot deel van den Zondag was dan gewijd aan het slepen met emmers heet water en het te

voorschijn halen van een hooge kuip; het huis was vervuld met de schelle stem van de waschvrouw, die ik nog voor mij zie met roode armen, uit opgestroopte mouwen, zittend in een hoek van de kamer, met een kopje koffie op haar breeden schoot. De eerste dagen van de week was het huis doorgeurd met de weë lucht van drogend waschgoed en de strijkplank was niet van den vloer.

Ik herinner mij een uitzicht van uit de kamer, waar ik als kind geslapen heb. Die zag uit op een uitgestrekt grasveld, dat altijd met wit linnen bedekt was. Dat was een blekerij, gelegen in het hartje van mijn geboorteplaats. Soms kwam daar dan op zonnige dagen een man, de bleker, die met een soort omgebogen roeispaan water stortte over het waschgoed, dat daar toch lag om te drogen, een inconsequentie, waarvan ik het doel nooit heb kunnen vatten.

In later jaren is het wasch-probleem aan mijn aandacht ontsnapt, todat ik dezen zomer, in een onzer badplaatsen geloog, eenig waschgoed, dat 's Maandags per auto van het hotel werd weggehaald, den Woensdag daarop, helder en frisch gestreken, weder terug ontving. Het is begrijpelijk dat, met de ondervindingen uit mijn jeugd rekening houdend, een dergelijke vlugge behandeling mijn verwondering moest wekken. Ik begreep dat ook de wasch-industrie een evolutie had ondergaan of liever dat het wasschen een industrie was geworden.

Aan al die bijzonderheden werd ik dezer dagen weer herinnerd bij de ontvangst van een uitnodiging van den Heer D. W. Lankwarden, Directeur der Stoomwascherij „Ora et Labora“ te Apeldoorn, om zijn bedrijf eens te komen bezichtigen.

Met genoegen heb ik deze invitatie aangenomen en wat mij daar getoond werd is waarlijk interessant genoeg om het

hier mijn lezeressen mede te deelen. Het complex gebouwen waarin de Stoomwascherij Ora et Labora gevestigd is, wordt reeds van verre opgemerkt door den grooten schoorsteen, die buiten de inrichting is opgesteld. Op het terrein aangekomen komt men dadelijk onder den indruk van een groot, druk bedrijf, terwijl het geheel uitmunt door rust, orde en vooral groote helderheid. De groote zaal, die wij het eerst bezochten is het sorteerlokaal. Hier worden onder leiding van een chef de wasschen uitgezocht en gecontroleerd, de waschlijsten worden in volgorde op het kantoor afgegeven, terwijl de uitgezochte wasschen van hier uit naar een lokaal naast de wascherij worden gebracht.

Nu komen wij in het feitelijke pompstation. Vandaar uit wordt het water, dat door natuurlijke bronnen verkregen wordt naar de daarvoor bestemde plaatsen geleid. Hier staan de twee machinale pompen, waarvan de grootste niet minder dan 22.000 Liter koud bronwater per uur verwerkt, terwijl de kleinere voor het heete water een capaciteit heeft van vijfduizend liter per uur. In de wascherij bevinden zich de vier waschmachines, die den geheelen dag hun arbeid verrichten. Daarin worden de wasschen gedeponereerd, daarin worden ze gekookt en gewenteld in het dampende zeepwater. Geen plekje blijft onberoerd. Geen vlekje ontsnapt aan den reinigenden invloed van deze behandeling. Zonder stampen of wringen, alleen door vocht en warmte worden alle ongerechtigheden verwijderd. Geen bijtende stoffen behoeven daartoe aangewend te worden. Zelfs van de zeep, die in deze inrichting gebruikt wordt, geschiedt de vervaardiging in eigen fabriek, zoodat de ondernemer de zekerheid heeft dat slechts onschadelijke stoffen daarin verwerkt worden en toch de hoogst mogelijke reinigings-capaciteit wordt ver-

Concertgebouw „Mille Colonne“

Directie: D. REESE.

PROGRAMMA 20-26 Nov. 1925

Aanvang Concert 8 uur. (Artisten 8.45-10.45). Dancing 11-12 uur.

MATINEE (met medewerking van alle artisten) Zaterdag van 3-5 uur Entrée vrij
Zondag van 2-5 uur Entrée 25 cts.

MADAME WALKERS 3 ACADEMY GIRLS
Artistic Dance & Song Scenes.

NEDERLANDSCH OPERA-DUO

GRETHA SANTHAGENS-MANDERS ANTON DIRKS

VIGO BENNY
met zijn gedresseerde apen en honden

JO @ PIET
Volendamsch zangduet

LOU BANDY

L'Original Charles PEREZOFF & Company
WERELDBROEMD JONGLIUR ACT

ORKEST JONNY KROON

CABARET - Dagelijks 3.30-6 uur.

BONBONNIERE | Thé Dansant 4-6.30 uur
Soirée Dansante 8.30-12 uur

Adverteert in dit Blad

kregen. Zelfs een speciale zeep, die voor de Jaeger en flannels stoffen wordt gebruikt is eigen fabrikaat. Van de wasmachines verdient nog vermelding dat zij inwendig geheel van koper zijn vervaardigd, zoodat roesten absoluut is buitengesloten, hetgeen voor de behandeling natuurlijk een niet te onderschatten voordeel is. Wij gaan de verschillende behandelingen, die de verdere reiniging voltooien hier voorbij om de aandacht te vestigen op de ingenieuze inrichting der droogkamer. Deze is voorzien van een groot aantal coulissen, feitelijk kasten, inwendig geheel van koper vervaardigd en sterk verwarmd, die gesloten kunnen worden. Daarin wordt iedere wasch afzonderlijk gedroogd. In elke afdeling is de naam van den client aangegeven, zoodat verwisseling of zoek raken praktisch tot de onmogelijkheden behoort. Na gedroogd te zijn komen de wasschen in de mangelkamer, waar zij verder door een groot aantal meisjes verder bewerkt en gevouwen wordt. Het platte goed komt niet in de coulissen, doch gaat zoo van uit de centrifuges naar den mangel, deze mangel is van het volmaakste wat op dit gebied gemaakt wordt, en levert het tafelgoed enz. af met zoo'n mooien glans, alsof het geheel nieuw is.

Ingewikkeld is dit bedrijf allerminst. Wat hier geschiedt is een eenvoudige handeling tot in de hoogst bereikbare volkomenheid geperfectioneerd. Geen détail is hier verwaarloosd. Alles wordt aangepend om de clientèle te verzekeren een zorgvuldige en hygiënische behandeling hunner goederen. Daartoe staat zelfs het geheele personeel onder voortdurende medische controle van den arts Bouwman te Apeldoorn.

Het is dan ook zeker aan deze factoren te danken dat de onderneming van den Heer Lankwarden zulk een groote vlucht heeft genomen al zal ook de vooruitgang der techniek en de hogere eischen door het publiek gesteld, wel veel daartoe hebben bijgedragen. De vooruitgang van deze wasscherij is intusschen wel zeer opmerkelijk. In December 1907 begon de Heer Lankwarden zijn bedrijf met één kleine handwaschmaschine, welk bedrijf in 1911 in een kleine stoomwasscherij werd omgezet en in 1914 iets vergroot. De oorlog met het daaraan gepaard gaand gebrek aan materiaal heeft natuurlijk storend gewerkt en alle expansie belet. Zoodra echter de normale toestanden weder intraden ging de zaak gestadig vooruit, zoodat vanaf 1920 elk jaar meer ruimte noodig was, nieuwe machines werden aangeschaft en steeds nieuwe vindingen werden toegepast. Tодat het op heden gegroeid is tot een onderneming, die tot een der voornaamste op dit gebied mag worden gerekend. En nog steeds gaat de stijgende lijn voort. Nieuwe plannen voor uitbreiding worden voorbereid. Den energieken directeur wenschen wij gaarne veel succes daarmede!

ZES JAREN ARBEID IN HET JOODSCHE LAND VAN IR. MENACHEM USSISCHKIN

Interview door Ben Moscheh.

Een korte en krachtige wenk met de hand... De „ijzeren" man noodigt mij tot zitten. En zooals 't slechts hem alleen past, den iesj habarzel krijgen wij 't eerste interview. Hoe of wij de avond in Bellevue vonden, of er naar Hollandsche begrippen veel menschen waren, of de koude Joden van het kleine Holland „met zijn beperkte horizon", zooals Prof. Cohen 't gezegd had, nu zouden gaan werken, werken voor het Joodsche land. Werken, steeds maar werken, dat is het kenmerk van dezen man. De opeenvolgende jaren van hard werken ontnaemen misschien frisheid aan den thans ouder geworden man, vergrijsd door dien arbeid, maar zijn wil bleef, der jongelingen sieraad kracht siert nog de grijsheid van dezen man en hij bleef, op welke post 't ook was, steeds aan het werk voor volk en land.

Weinigen zijn er ook onder hen, die de gedachte van een herboren Joodsch Volk tot richtsnoer van het leven maakten, die daarbij ten alle tijde van jeugd tot grijsheid, zoo aan het concrete Erets Jisrael als eerste factor dier herleving

hebben vastgehouden. Den man, dien wij thans tegenover ons hadden, is dat als eerste verdienste aan te rekenen. Was deze Odessaer ingenieur niet een der oprichters en voorzitters der Chowewe Zion, die kleine beweging in Rusland, die in jaren toen Erets Jisrael voor de Joodsche massa verworden was tot geographisch begrip en gebedsfossiel, in Palestina de eerste kolonisatie dorst te beginnen en daarmede adem gaf aan wat dood lag? Was hij in 1903 niet de stuwende kracht bij de verwerping van het Uganda-plan en dreigde hij niet met uittreding en stichting eener nieuwe Zionistische Organisatie, zelfs bij gedeeltelijke loslating van Palestina?

Was hij niet de eerste voorvechter in de Zionistische Organisatie, op de congressen, voor de opname van het practisch Palestina-werk, zelfs vóór de verkrijging van een charter en zijn niet de resultaten verkregen, door de overwinning zijner richting, de grootste successen geworden van het Zionisme, doordat gewezen kon worden op wat gepresteerd was in Erets Jisrael?

Palestina heeft het leven van dezen man gevormd en beheerscht.

Is het dan wonder, dat als in 1919 het Zionisme zijn verwezenlijking genaderd is, hij aan het hoofd staat van de „Zionist Commission", die het land met de mandataris zal mede regeeren?

Bijkans zes jaren zijn thans verstreken sinds hij die eervolle opdracht aanvaardde en zich vestigde in de werkelijke

Aankomst van Ussischkin te Amsterdam, Centraal Station.

X Menachem Ussischkin, van links naar rechts: Oscar Teitelbaum, Mr. Max Meyer, Dr. M. L. Kan, J. M. Davids, Mr. I. L. Hamburg, M. J. Levie, Mr. J. Loonstijn, Mr. Hartog Polak.

Ingenieur M. USSISCHKIN, Jekaterinoslaw.
Portret uit den tijd van zijn Voorzitterschap der
Chowewe-Zion.

moederstad van Jisrael. Daar, te Jeruzalem, kon hij zich geheel geven aan het werk, eerst als lid der Palestina Executieve, thans, nadat hij van die plaats wijken moest — de ijzeren wil vond te veel en te heftig verzet tot reactie — als voorzitter van het directorium van het Keren Kajemeth Lejisrael.

„5 October 1919 ben ik in Palestina aangekomen; October j.l. was ik er dus 6 jaren”, vertelt hij.

Zes jaren van zwaren ingespannen arbeid. Maar daardoor ook van vele goede resultaten.

Hij vertelt ons, wat er voor zes jaren niet was en thans wel, en hoe klein toen alles was, vergelijken bij nu. Zelfs bij den stroeven Ussischkin merkt men dan de blijdschap en even de ontroering, de rechterarm beweegt zich, de hand siddert.

„Ik vond in 1919 55.000 Joden, die lang geen half millioen Dunam land bezaten; thans wonen 140.000 Joden, die tezamen 700.000 Dunam bezitten gelukkig in ons land. Het Joodsch Nationaal Fonds, dat thans over 300.000 Dunam beschikt, bezat in 1919 slechts 20.000 Dunam. Waar was in 1919 onze industrie? Alleen op papier. Groote industrieën zijn in deze zes jaren ontstaan. Voor 75% in Tel-Aviv, de Joodsche stad, die in zes jaren uitgroeide tot een stad van 40 duizend inwoners. Thans kunnen wij ons beroemen op 200 industriebedrijven in Joodsche hand. Groote industrieën als de Silikaat fabriek (Tel-Aviv), de Grands Moulins de Palestine (meelfabriek te Haifa), de olie-fabriek Schemen (Haifa), de cementfabriek Nescher, ieder met een aandeelenkapitaal van £ 200.000.—, de laatste zelfs met £ 300.000.—. Het plan Ruttenberg tot

electricatie van het land wordt uitgevoerd; in Haifa, Tiberias en Tel-Aviv zijn de krachtstations thans voltooid. Van het kapitaal ad £ 400.000 is thans bijna £ 250.000 gestort. Kleine fabrieken, zooals de zijdefabriek van Delfiner en de wolwarenfabriek van Lodgir, exporteerden hun artikelen reeds naar alle landen, floreeren en breiden uit, ofschoon zij slechts een bescheiden aandeelenkapitaal van £ 40.000 hebben.

Niet alleen Tel-Aviv heb ik in deze 6 jaren zien groot worden. Wij hebben ook in Jeruzalem, Haifa en Tiberias talrijke Joodsche stadskwartieren gebouwd.

Wie kon vroeger door de straten loopen van Talpioth en Kirjath Schmoëel en Neweh Schalom?

Onze kolonies zijn verdubbeld; van 40 tot 80 aangegroeid en het aantal der Joodsche arbeiders in de kolonies, onze Chaloesim, is meer dan verdubbeld en bedraagt thans 30.000.

Maar boven dit alles gaat ons succes, mijn succes mag ik haast wel zeggen, van den Emek-Jisrael.

Hoevelen, ook hier in Holland, hebben zich niet verzet tegen den aankoop van dien landstrook van 130.000 Dunam, de vlakke, die Haifa met den Jordaan verbindt. Toen het K. K. L. voor 5 jaren zijn eersten aankoop in den Emek deed was Merchawjah daar het eenige Joodsche bezit. Thans is $\frac{2}{3}$ van den Emek in Joodsche hand, tezamen 100.000 Dunam land, waarop tot op heden reeds 12 kolonies gevestigd zijn.

Wij hebben de onhoudbare sanitaire toestand van den Emek allereerst veranderd. Op plaatsen, waar de bewoners voortdurend door malaria aangetast werden, zijn door ons de moerassen gedempt en het water gekanaliseerd, zoodat, waar het water vroeger koorts en dood verspreidde, 't thans is tot irrigatie en tot zegen van het land. Zoo is het percentage van Nahalal, waar vroeger 20% der bevolking aan malaria leed, teruggebracht tot nul, dat van Nuris gereduceerd van 40 tot 3%.

Nog in Mei van dit jaar heeft de Volkenbondcommissie tot bestrijding der malaria, welke ook Palestina bezocht het K. K. L. haar dank gebracht voor deze schitterende prestatie.

Doch ook cultureel is in deze 6 jaren zeer veel gepresteerd. Ik noem slechts, wat ik het belangrijkste acht, op onderwijsgebied de opening van de afdeling bouwkunde van het Technicum en der Judaistische en chemische faculteiten der Hebreuwsche Universiteit, op kunstgebied de opening van de Hebreuwsche opera en het Hebreuwsche theater. Wist U verder, dat wij in het kleine Erets Jisrael, 3 Joodsche dagbladen, 6 weekbladen en 6 maandbladen hebben? En in al dit culturele werk worden wij gesteund door de besten van ons volk, thans even als andere emigranten naar Erets Jisrael gekomen, Achad Haam en Bialik bijvoor-

beeld. Zeker, ik weet, dat iedere immigratiestroom, iedere Alijah en dus ook de vierde Alijah haar schaduwzijden heeft. Maar ook de Chaloesim Alijah, de 2de en de 3de, hadden haar negatieve zijden; zij brachten geen kapitaal in het land. De immigranten der 4de Alijah bezitten in den regel zooveel kapitaal, dat zij, als het K. K. L. hun het land verschaft,

Dag van de week	Joodsche datum 5686	Dag van de week	Joodsche datum 5686
Vrijdag	3 Kislew	20	
שבת	4 Kislew	21	
Zondag	5 Kislew	22	
Maandag	6 Kislew	23	
Dinsdag	7 Kislew	24	
Woensdag	8 Kislew	25	
Donderdag	9 Kislew	26	
Vrijdag	10 Kislew	27	

over voldoende middelen beschikken voor de ontginning.

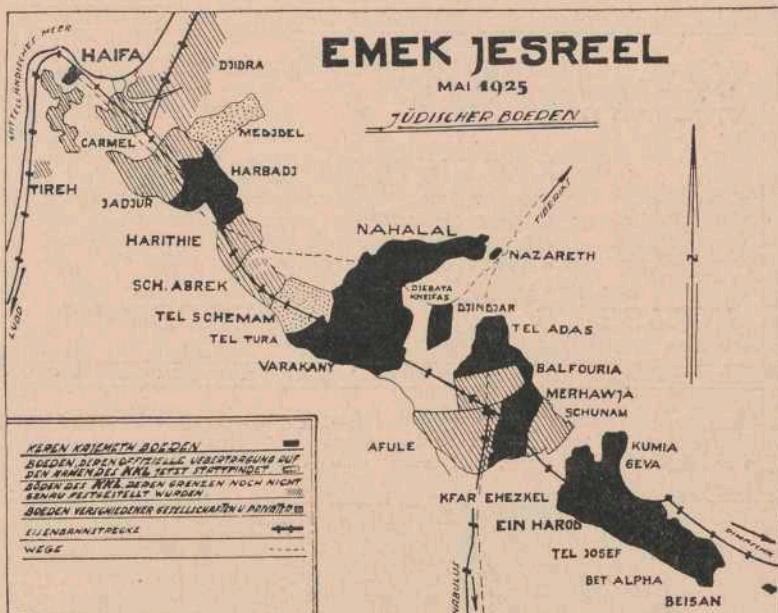
Wij hebben niet het recht de 4de Alijah te veroordeelen; zij heeft de voornamelijk positieve factor, dat deze menschen even goed komen om te werken. De beslissende factor is slechts: Kan het K. K. L. hen voldoende land verstrekken? En dit is slechts mogelijk, wanneer wij in onbeperkte mate land kunnen koopen, waarvoor gij ons de middelen zult verschaffen. Wij hebben voor alles land noodig.

Geen stadsgrond, maar bouwgrond. De Europeesche voorbeelden van Ierland, Rusland en Tsjecho-Slowakije moeten ons leeren, dat, waar de boer de bezitter is van den bodem, hij de overwinnaar is in den nationalen strijd. De bereiking van ons doel hangt slechts af van het tempo. En ik wil U tot slot daarom de volgende historie vertellen — men kwam, om

Bijzonderbeden	„Nacht”
Begin van den שבת te 4 uur	4.52
פ' תולדות	4.51
	4.50
	4.49
	4.48
	4.47
	4.46
Begin van den שבת te 3½ uur	4.45

Ussischkin te halen voor een gewichtige conferentie.....

Een Jood, die van Haifa naar Tiberias wilde, vroeg een anderen Jood, bij de laatste huizen van Haifa gekomen, hoeveel uur gaans hij nog van deze stad verwijderd was. De ander antwoordde: „Ga”, waarop hij verbaasd stil bleef staan en zijn vraag duidelijker herhaalde; weer is het antwoord: „Ga”. Met dezen man is niets te beginnen, dacht onze Jood en hij liep verder. Na 10 schreden wordt hij door

den ander teruggeroepen. „4 uur loopen” zegt hij. „Had je me dat niet dadelijk kunnen zeggen?” vroeg onze Jood. „Neen” was het antwoord, „ik moest eerst het tempo zien, waarmee U loopt.”

EEN OPTREDEN VAN DEN NEDERLANDSCHEN GEZANT

BIJ DE DEENSCH REGEERING TËN BEHOEVE VAN AMSTERDAMSCHEN JODEN IN 1684.

door D. S. van Zuiden, 's-Gravenhage.

In zijn artikelenreeks „Nederland en de Joden”, heeft Mr. Max Meijer in dit blad melding gemaakt van de verschillende malen, dat de Nederlandsche Regeering is opgetreden voor de Nederlandsche Joden in den Vreemde. Feiten, waarvan ook Mr. Dr. L. Spanjaard in zijn proefschrift gewag maakt. Aan deze lange reeks kan ik een geval toevoegen van vrij ouden datum en dat duidelijk aantoon, dat zoowel de Staten-Generaal als de Magistraat van Amsterdam er aan gelegen was, dat hun Joden in het Buitenland als volle burgers van Amsterdam zouden worden behandeld. De Nederlandsche Gezant te Denemarken schreef toch in begin April 1684 aan de Staten-Generaal uitvoerig over een aanhouding van twee Amsterdamsche kooplieden: Eleasar van Minden en diens zoon, die in Ripen in Jutland waren gearresteerd, omdat zij Joden waren.

Moeringh schreef (Staten-Generaal Portef. Holland 2900): Voorleden Woensdach hebbe ick de eer gehad te ontvangen eene missive geschreven bij de H.H. Burgemeesteren en Regeerders der stad Amsterdam al op den 10 deser voorleden maent, in dewelcke deselve Hare Hoogm. Minister gelieven te versoeken, alle goede officien te contribuieren, ten einde seker burger en inwoonder van deselve stad met name Eleasar van Minden, wesende van de Joodsche natie en soomede sijn soon Salomon Eleasar mochten werden ontslagen uit den arrest in dewelke sij tot Ripen in Jutland souden sijn gebracht op geen ander voorgeven, alsdat het den joden niet soude geoorloft wesen sich van buiten 't Rijk onder de jurisdictie van den Coninck van Denemarken te begeven, daer nochtans het vrij inkomen en uijtgaan mitsgaders den vrien handel en wandel van wederzijts onderdanen bij onderlinge tractaten van commercie tusschen hare Ho. Mo. ende Sijne Maj. van Denemarken toegestaan ende ook noodtsakelijk is. Weshalven hare Ho. Mo. Minister niet heeft konnen onderlaten inhererende het spoor van welgemelte missive ter neder te stellen de nevingaende memorie en den volgenden dach aen Sijne Maj. verhantricken met een mondeling vertooch van de begane ongerijmtheit, mitsgaders een richtig versoeck van prompte ontslaginge, ende om te voorkomen, dat het gemelte pretext van een koninklijk verbot tegens de joodsche natie mochte oorsaek worden van eenige verwijlinge, hebbe ik op gisteren deselve saecke aan sijn Graeffelijke Exc. Hr. Grootcancelier Ahlefelt, gerecom-

KAS-VEREENIGING - AMSTERDAM

SPUISTRAAT 172

OPGERICHT 1865

KASSIERSZAKENCHEQUES, REKENING-COURANT,
DISCONTO'S, COUPONS, ADMINI-
STRATIE VAN VERMOGENS, BEWA-
RING VAN FONDSSEN, SAFE DEPOSIT**INCASSO'S****DEPOSITO'S**

mandeert ende uit deselve sooveel kunnen vernemen, dat die sake geen last sal lijden. Alhoewel Zijne Exc. niet seer

scheen gepersuaदेert of ruymelijc wilde toegeven, dat de teneur van gedachte tractaten aen de vrijheid, om tegens een

HENDRIKA VAN GELDER
Zelfportret.

(Pastel.)

oude koninklijke ordonnancie binnen de palen van Denemarken te mogen komen, sonder voorgaende versoek en bekenmakinge van hare affaires, waerop den vrijen inganck hun niet soude geweigt werden.

De Minister wilde dus in speciale gevallen en na aanvraag wél Joden in Denemarken toelaten, maar niet erkennen, dat deze als onderdanen van de Staten-Generaal volkomen dezelfde rechten moesten hebben dan de overige Nederlanders. Door dit principieele verschil, want Moeringh bleef in opdracht van de Staten-Generaal op zijn stuk staan, als zijnde van groot belang, duurde de invrijheidsstelling van van Minden langer dan gedacht werd.

Moeringh schrijft toch den 8en April 1684:

„De ontslaginge van Eleasar van Minden en sijn soon Salomon Eleasar, beide tot Rippen in Jutland aengehouden, alleen omdat sij sijn Joden van religie en sonder Koninklijke pas in Denemarken gekomen, heeft meer voeten in de aarde gevonden als ik hebbe kunnen verwachten uit de gehouden aenspraek met den Hr. Grootcancelier ende aan UEd. Gr. Mo. voor 8 dagen is bericht, schijnende alsof de onpasselijkheid van hooggemelte Zijne Exc. die luijden nog wel wat nadelich mochte wesen, terwijl andere sijne Majteits Ministers dit werck met meer zwaermoedicheit opwegen, uit oorsake dat het verbot van het inkomen der Joden in dit coninckrijk sonder consent altoos in dit coninckrijk stant soude hebben gegrepen ende de Joden ook nauwelijks als burgers van Amsterdam souden moeten gerekent worden dewijle sij aldaar geen recht tot het bekleden van ampten of bedieninge hebben etc. en oversulcx ook de tractaten van commercie op het voorsz. geval te min souden applicabel wesen.”

De Deensche regeering had zich dus wel terdege op de hoogte gesteld van de werkelijke verhouding, waarin de Joden te Amsterdam leefden en deze positie van „burgers van den tweeden rang” zooals Hillesum hen terecht noemde, werd nu tegen Amsterdam uitgespeeld. Inderdaad schijnt Moeringh dan ook op rechtsgronden niets voor van Minden te kunnen uitrichten, want nu roept hij bij de Deensche regeering welwillendheid in voor van Minden, die een vrouw en 8 kinderen heeft. Den 6en Mei schrijft Moeringh nog aan de Staten-Generaal dat ze hem aan het lijntje houden. Daarna blijkt uit zijn correspondentie niets meer over dit geval en zal van Minden wel ontslagen zijn.

Luciën's Sigarenmagazijn

Bezuidenhout 7 - DEN HAAG - Telefoon 71333

verheugt zich nu reeds in eene goede reputatie!
dank zij de prima voorradige merken sigaren,
sigaretten, tabakken, enz.

Doet Uwe inkoop en bestellingen bij
LUCIEN

HENDRIKA VAN GELDER, JOODSCH SCHILDERES

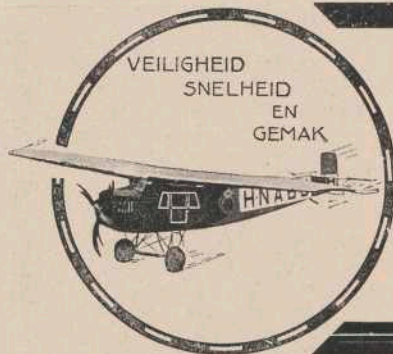
door Joseph Gompers,
Amsterdam

De natuur te aanschouwen van aangezicht tot aangezicht; lessen putten uit die aanschouwing; natuurlijk worden, ziedaar, simple comme bonjour, het principe, dat de Joodsche schilderes, Hendrika van Gelder, tot richtsnoer bij het voortbrengen harer artistieke uitingen genomen heeft.

Deze kunstenaar is wel typisch-Joodsch. Heel de atmosfeer, die haar omringt is doordrongen van het Joodsche levens-essence, die maakt, dat men zich in het atelier der artiste terstond op zijn gemak gevoelt. Reeds in de gang is daar die wonderlijke intimiteit met de omgeving. Zou het komen door al die portretten van groote Palestijnsche rabbijnen der vorige eeuw, die daar met hun prachtige koppen de muren sieren? Of zou het komen door de Menouroh, die een ereplaats gekregen heeft in het atelier, of door het oude Joodsche boek, dat daar vlak naast ligt, voorwerpen, die, daar ieder van ons ze bezit, een sfeer van huiselijkheid, van Joodsche gezelligheid om zich heen scheppen?

En typisch Joodsch was ook de weg, dien Mej. van Gelder te bewandelen had, vóór zij gehoor kon geven aan de roepstem haars harten: om haar levenstaak te zoeken bij de schoone kunsten. Immers — ach, ik zeg het hier niet om te verwijten, doch eer ter waarschuwing — Joodsche ouders hebben dikwijls een ongemotiveerden afkeer van alles wat kunst is, of daarmede in verband staat. En deze afkeer komt het sterkst tot uiting, indien hun kind zijn leven wil gaan wijden aan de kunst. Natuurlijk spreken daarbij ook mede de materiële moeilijkheden, die voor bijna iederen kunstenaar schijnen te moeten oprijzen. Men vindt het veiliger voor hun toekomst om zijn kinderen een vak te laten leeren, dan ze b.v. voor schilder te laten opleiden. Hierbij komt dan ook nog, dat de ouders moeilijk beoordeelen kunnen of er werkelijk talent in den jeugdigen adspirant-kunstenaar aanwezig is.

Zoo ging het ook Hendrika van Gelder. Toen haar hart opengegaan was voor de plastische kunsten, werd zij geplaatst op de „Dagteekenschool voor Jonge Dames” te Amsterdam, waar zij studeerde voor het diploma Lagere Acte Teekenen, welke acte zij dan ook behaalde. Hierna oefende zij zich op bovengenoemde instelling in het boetseeren en daarmede werd haar artistieke opleiding als voldoende en geëindigd beschouwd. Mej. van Gelder echter verlangde meer; wilde verder werken. Eduard Frankfort zag

Gedurende

WINTER en ZOMER

DAGELIJSCHES DIENSTEN

op

LONDEN, PARIJS, BREMEN en HAMBURG

Koninklijke Luchtvaart Mij.

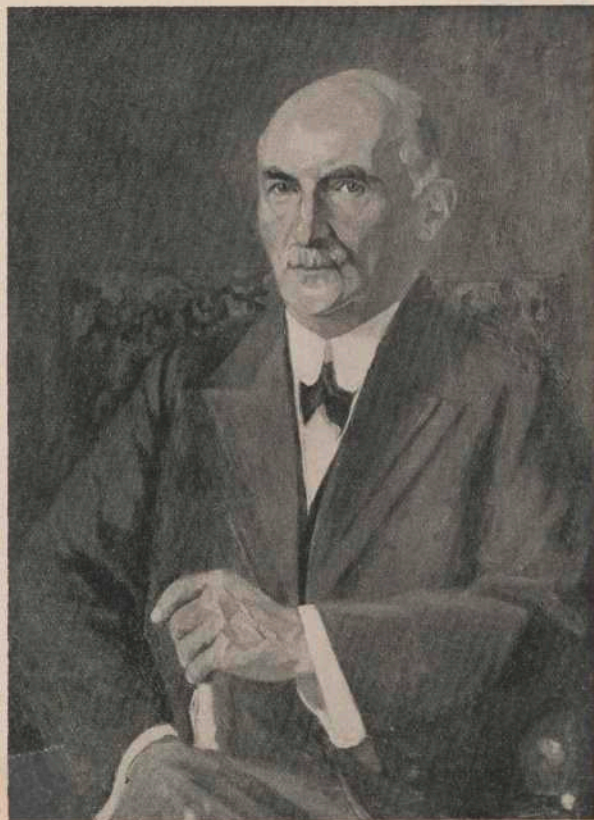

haar werk vond er veel goeds in en toen ook Professor Allebé talent genoeg bij haar aanwezig achtte om verdere studie te riskeeren, ging Hendrika van Gelder schilderles nemen bij Frankfort, die dus als haar eigenlijke leermeester beschouwd dient te worden.

In 1909 werd zij lid van de Schilders-

vereniging „St. Lucas”, in welk jaar zij voor het eerst, en met succes, uitkwam op een expositie van genoemde vereniging.

Hendrika van Gelder heeft een bewonderenswaardig talent om atmosfeer in haar werken te brengen. Bezien wij slechts de reproductie van haar schets in olieverf

HENDRIKA VAN GELDER

Portret van den Heer P. van Son.

Besit van den Heer L. van Esso.

(Olie.)

's-Gravenhaagsche
Hypotheekbank
's-Gravenhage.

Heeft gelden disponibel
voor eerste
hypotheken

De Grootte Europeesche Hôtels

(onder dezelfde administratie)

BRUSSEL .. (Palace Hôtel
Hôtel Astoria en Claridge
DINANT .... Chateau d'Ardenne
PARIJS..... Hôtel Claridge's
NICE..... Hôtel Négresco
MADRID... (Palace Hôtel
Hôtel Ritz
SINT-SEBASTIAAN Continental Palace
SANTANDER . Hôtel Real

MAATSCHAPPIJ VOOR MOTOREN
Ingevoerd door

WILLEM REMMERS & Co.
AMSTELGARAGE

STALLING - BENZINE - OLIE - BANDEN
REPARATIE-INRICHTING
DAG EN NACHT GEOPEND
DAIMLER-SCHEEPSMOTOREN
Jachthaven

AMSTERDAM, Weesperzijde 144, Tel. 53218

„Aan den Vijfhoek". Welk een gezellige stemmnig spreekt uit dit doek. En toch, welk een hartstochtelooze rust. Het gaat bij de door haar weergegeven kaartspelers niet om den hartstocht van het spel, zoo vertelt U haar werk. Maar toch is er op ieder gelaat medeleven met het gebeuren geteekend. Met welk bijna triomfantelijk gebaar wordt door de speelster de kaart op tafel gelegd, terwijl de speler links een fijn lachje moeilijk bedwingen kan en de speler rechts, berekenend, zijn kaarten nog eens doorkijkt.

Ook de bloemstukken, die Hendrika van Gelder schildert hebben allen iets te zeggen. Voor haar zijn bloemen geen simpele vormen van de natuur. De bloem, in zijn verschillende fasen, vertelt telkens een ander verhaal. Hoe ijl en schuchter weet zij den knop weer te geven; den bloem in vollen tooi schildert zij als een kind: daverend van geluk in 't zonlicht, frisch en gloeiend van kleur. En dan haar oude, verdroogde, halfvergane bloemen... Zij zijn als bijna-vergane, vergeelde bladen van een oeroud-handschrift en spreken wijze woorden: hoe alles wel ijdelheid is, maar hoe men

HENDRIKA VAN GELDER
„Aan den Vijfhoek".

(Olieverf.)

toch met volle tevredenheid terugblikken mag op hetgeen eens was, als men slechts geleefd heeft, n a t u r l i j k geleefd heeft, hetzij lichtend als een zon, hetzij verkoelend als een grillig gevormde regenwolk, hetzij geurend in kleurenpracht als

een gloeiend rood en gele tulp, als men slechts geleefd heeft, voortbouwend aan de schoonheid van God's aarde. Mej. van Gelder is een begaafde portretiste. In dit nummer reproduceeren wij haar zelf-portret in pastel, levendig,

HENDRIKA VAN GELDER
Gezicht op Nervi.

(Aquarel.)

goed van stof-uitdrukking en met een frisch en sprekend coloriet. Daarnaast vindt de lezer een afbeelding van het door deze artieste vervaardigde portret van den Heer P. van Son. Dit portret is goed van gelijkenis en toon. Vooral de oogen zijn prachtig weergegeven. Minder gelukkig acht ik de compositie der linker benedenhoek tot daar waar de bovenste hand geschilderd werd. Met oneindig veel liefde en geduld is vooral de geestige kop weergegeven.

Van haar kunnen als landschap-schilderes zag ik verschillende voorbeelden. Ik noemde in mijn opstel in het nummer van 23 October j.l. het door Mej. v Gelder bij „Arti” geëxposeerde Fransche landschap. Den lezer wordt hierbij een reproductie aangeboden van een aquarel „Gezicht op Nervi”. Naast het, als het ware wegvloeiende perspectief, is vooral de tegenstelling van licht en donker zeer te roemen. Hoe warm en zonnig zijn de huizen op den voorgrond met daarachter de donkere, koele boschpartijen en daarachter, als een toevallige afwisseling, waarin een zekere symboliek echter niet te miskennen valt, weer licht en warme zon. Het geheel onder een stralenden hemel, terwijl met rusteloos beweeg de golfjes tegen den oever klotsen.

Op de thans geopende najaars-tentoonstelling der vereeniging „St. Lucas” in het Stedelijk Museum exposeert Mej. van Gelder een fijn, sensitief tekeningetje uit Menton, waarbij zij, in plaats van pastel, gebruik maakte van gekleurde potlooden, waarmede zij echter een zeer eigenaardig effect weet te verkrijgen.

Hendrika van Gelder heeft ook eenigen tijd expressionistische schilderstukjes vervaardigd. Deze werken zijn uitingen van het individu, in de betekenis van ondeelbaar en alleenstaand wezen. De bedoeling dier werken moet ons dus verklaard worden, maar ook voor hem, die, hoewel hij de juiste betekenis dezer werken niet weet, oog en gevoel heeft voor de coloristische vaardigheid dezer alleszins intellectuele vrouw, valt er van deze schilderstukjes, vol kleurrijke verassingen, veel te genieten.

DE BIJBEL NAVERTELD

III. (Vervolg.)

ABRAM — DE BESNIJDENIS

(Genesis 12—18)

door Ben Simeon.

Na den dood van Tërach sprak God tot Abram: „Verlaat Uw huis en Uw geboorteplaats, ga heen uit Uw land en begeef U naar het land dat Ik U zal aanwijzen. Ik zal U tot een groot volk

maken en U zegenen, U en al degenen, die U zegenen en hen, die U vloeken zal Ik vervloeken. Met U zullen alle geslachten van de aarde gezegend zijn.”

Abram was vijfenzeventig jaar oud toen hij Charan verliet, medenemend zijn vrouw Sarah en zijn neef Lot. Hij trok heen met zijn vee en alle goederen, die hij verkregen had, met zijn herders en zijn dienaren om te gaan naar het land Kenaän, waar zij ook aankwamen. Het land was door de Kenaänieten bewoond, maar God's woord luidde: „Aan Uwe nakomelingen zal Ik dit land geven.” Daarop bouwde Abram een altaar op de plaats, waar God hem was verschenen. Hij trok het gebergte in en nadat hij ten Westen van Beth El weder een altaar voor den Eeuwige had opgericht, trok hij steeds verder Zuidwaarts.

Kenaän werd door hongersnood geteisterd; daarom brak Abram zijn kamp op om naar Egypte te vertrekken. Doch vóórdat hij dat land betrad, sprak hij tot Sarah: „Spoedig zullen wij het land van Pharo binnenkomen. Ik ken diens lusten en verlangens en ik weet, dat hij U zal begeeren als zijn vrouw. En als hij zal vernemen dat gij mij toebehoort zal hij mij zeker ter dood doen brengen. Daarom moet gij voor mijn zuster doorgaan, opdat mijn leven gespaard worde.”

En inderdaad, toen zij in Egypte kwamen, zagen de bewoners de groote schoonheid van Sarah. Ook Pharo's vorsten merkten haar op en meldden het hun heer. Deze liet haar dadelijk tot zich komen en nam haar in zijn verblijf. Abram ontving groote geschenken: runderen en schapen, ezelinnen en kameelen, knechten en dienstdoden. Maar God zond vele plagen over Pharo en zijn huis. Toen ontbood deze Abram, en verweet hem, dat hij zijn vrouw voor zijn zuster had doen doorgaan. „Waarom”, zoo sprak hij, „hebt gij gezegd: „zij is mijn zuster, zoodat ik haar tot vrouw heb willen nemen?” Hier is Uw vrouw, neem haar mede en ga heen.” Abram verkreeg eenige lieden, die hem uitgeleidden, op zijn terugtocht naar Kenaän.

En steeds verder trokken zij naar het Zuiden. Zij bezochten weder de plaatsen waar Abram de Altaren had opgericht. Hij was zeer rijk, bezat groote kudden vee en veel goud en zilver. Ook Lot's bezittingen waren groot, zoodat het land te klein was om al die kudden voedsel te kunnen geven. Er was dan ook voortdurend strijd tusschen de herders van Abram en die van Lot. Daarom stelde Abram Lot voor te scheiden. „Zie”, zoo sprak hij, „wij zijn toch bloedverwanten, waarom zou er twist zijn tusschen ons, laat ons van elkander gaan. De keuze is aan U, wilt gij rechts trekkken, dan ga

**Mij smaakt alléén
een BROCHES cigaret.**

N.V. de Haarl. Hypotheekbank

5½ en 5 pCts. PANDBRIEVEN

tegen Amsterdamschen Beurskoers.
Verkrijgbaar bij alle Bankiers
en Commissionairs in Effecten.

GALSTEEN-DRUPPELS
beslist afdoende, per flacon EEN Gulden.
LINNAEUS APOTHEEK
Wijtenbachstraat 10 - Telefoon 51285
Verzending door het geheele land met
15 Ct. Verhooging voor porto.

Hotel Schiller
Amsterdam
KAMERS VOORZIEN VAN
TELEFOON EN WARM & KOUD WATER

„AU CAVEAU PARISIEN”
AMERICAN BAR - DANCING
AMSTERDAM

Afternoon-Thé Dansant 4—6.30

Soirée-Dansante. . . . 8.45—12

Als grootste attractie voor den dans:
de beroemde Engelsche Band:
„THE LONDON SYMPHONY FIVE”

ROOKT SPATRAM

ik links, wilt gij links dan zal ik rechts gaan.” Lot onderzocht de streek met zijn oogen. Hij zag de groote waterrijkdom en de vruchtbaarheid van de Jordaanvlakte en vestigde daarop zijn keuze, waarop zij afscheid namen. Abram trok naar Kenaän, waar hij zich vestigde. Lot ging Oostwaarts en sloeg zijn tenten op tot bij Sedom, een stad in de Jordaanvlakte, bewoond door een slecht, zedeloos volk. Weder verscheen God aan Abram en sprak tot hem: „Laat Uw oogen dwalen naar het Noorden en het Zuiden, naar het Oosten en Westen. Al dat land, dat gij ziet, zal Ik U en Uw nazaten voor eeuwig geven. Talrijk zal Ik U maken en ontel-

**N.W.O. Tricot JANSSEN & TILANUS
FRIEZENVEEN**

baar als het stof van de aarde. Trek geheel het land door in de lengte en in de breedte, want het is Uw bezit." Abram sloeg zijn tenten op bij Hébron in het bosch Mamré. Ook daar bouwde hij een altaar voor God.

Deze streek was bevolkt door vele Noma-den-stammen die elk hun hoofd of Koning hadden en die vaak op voet van oorlog leetden. Eenige hoofden, die gedurende twaalf jaren Kedorlaómer hadden ge-diend, stonden tegen dezen op en voerden strijd tegen hem. Maar Kedorlaómer en zijn bondgenooten versloegen hun vijanden en dreven hen op de vlucht door het geheele land en den omtrek. Toen verzamelde zich weder de vijand, waaronder de Koning van Sedom, doch hij werd verslagen. Een gedeelte vond den dood in de talrijke leemputten, die zich in het dal Siddim bevonden, terwijl de rest de vlucht nam naar het gebergte. De overwinnaars trokken toen naar Sedom, waar ook Lot met zijn gezin woonde. Zij plunderden de steden Sedom en Amora en voerden vele gevangenen weg, onder welke ook Lot. Eén der vluchtelingen kwam bij Abram en vertelde hem, wat er was geschied. Toen deze hoorde, dat zijn bloed-erfant was, verzamelde hij zijn geveelende manschappen, ten getale van drie honderd achttien man, en wapende hen. Hij vervolgte het overwinnende leger tot Dan. Daar geraakte hij slaags en joeg zijn vijanden op de vlucht, maakte zich meester van Lot en zijn bezittingen en de andere gevangenen, mannen en vrouwen. Zegevierend trok zijn leger naar Sedom, waar hij begroet werd door den Koning-Priester Malchitsédék, die hem tegemoet was gegaan. Hij zegende hem en loofde God, die hemel en aarde had geschapen en die den vijand in Abrams handen had overgeleverd. De Koning van Sedom wilde dezen den geheelen buit schenken en slechts de gevangenen terug nemen, doch Abram weigerde elke belooning. Zelfs geen draad of schoenriem wilde hij aannemen, opdat Sedom's Koning niet zou kunnen zeggen: „Ik heb Abram rijk gemaakt." Hij verlangde slechts datgene, wat zijn mannen verteerd hadden.

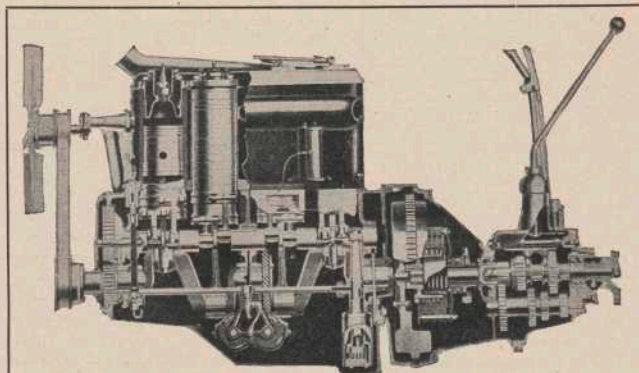
Kort na deze gebeurtenissen verscheen God aan Abram in een droomgezicht. Hij sprak: „Vrees niet, Ik ben U een schild. Uw loon zal zeer groot zijn". Doch Abram zeide: „Waartoe zal mij dat alles dienen? Ik ben kinderloos, na mijn dood zal slechts Eléazer, mijn dienaar en de verzorger van mijn huis, mijn erfgenaam zijn." Maar God deed hem naar buiten gaan in het vrije veld en daar sprak hij: „Hef Uw oogen ten hemel en tel de

sterren, in dien dat mogelijk is. Welnu, even ontelbaar als de sterrenaanden hemel zullen Uwe nakomelingen zijn, voortgekomen uit Uw eigen vleesch en bloed." En Abram, vol vertrouwen, geloofde in God's woord. En hij vroeg: „Hoe zal ik weten, dat ik erfgenamen zal bezitten." Toen droeg God hem op een offer te brengen.

Abram deed wat hem bevolen was. Hij legde de stukken der dieren, die hem genoemd waren, bij elkander en verjoeg de roofvogels, die aanvlogen. Langzaam begon de zon over de wijde vlakke te dalen. Bij zijn offer viel Abram in een diepen slaap. Een hevige angst maakte zich van hem meester. En weder klonk de stem van God: „Weet dan, dat Uwe nakomelingen vreemden zullen zijn in een land, dat het hunne niet is. Men zal hen tot slaven maken en hen verdrukken gedurende vierhonderd jaren. Maar dan zal Ik het volk straffen, dat over hen heerschte, en de verdrukten zullen vrij henen trekken, rijk en machtig. Gij zelf zult een gezegen-der ouderdom bereiken en in rust en vrede tot Uw vaderen worden verzameld."

Ht was nu volkomen duister geworden. De zon was onder gegaan. Maar tusschen de stukken van Abram's offer bewoog zich een fakkel van vuur en een dichte rook.

Sarah was nog steeds kinderloos gebleven. En kennende Abram's vurig verlangen een erfgenaam te bezitten, bracht zij bij hem haar Egyptische dienstmaagd, Hagar, om door deze Abram's wensch te doen vervullen. Maar toen Hagar, na eenigen tijd werkelijk een kind verwachtte, werd zij trotsch en begon met minachting op haar meesteres neer te zien. Sarah, die

The NEW WILLYS-KNIGHT

is met bovenstaande wereldberoemde **KNIGHT SCHUIVEMOTOR** uitgerust, de motor die door het gebruik beter wordt.

4 Cylinders vanaf ... fl. 4500.—

6 Cylinders vanaf ... fl. 7000.—

IMPORTEUR: ANDRÉ J. H. CEURVORST
Alb. Cuyppstraat 272 - AMSTERDAM - Telefoon 28300.

dit niet wilde verdragen, beklagde zich bij Abram; deze legde Hagar's lot in de handen van zijn vrouw, die haar het verblijf in haar huis moeilijk maakte, zoodat Hagar heen ging. Zij trok de woestijn in en op een dag, dat zij rustte bij een wel, op den weg naar Sur, verscheen haar een engel Gods, die haar vroeg waarheen zij ging. Zij vertelde wat er was geschied en de engel zeide haar, terug te gaan en zich voor haar meesteres te vernederen. Hij deelde haar mede dat haar een zoon geboren zou worden, wiens naam zou zijn Ismaël, en dat haar een groote, ontelbare nakomelinschap zou worden gegeven. Haar zoon zou opgroeien tot een wild en strijdustig mensch, die tegen alles en ieder zou opstaan en tegen wien ieder zou strijden.

Toen Abram zes en tachtig jaar oud was werd Ismaël, de zoon van hem en Hagar, geboren.

In zijn negen-en-negentigste jaar verscheen God hem weder, hoorde hij weder de machtige stem, die sprak: „Met U, Abram, sluit Ik mijn verbond." Abram boog zich knielend ter aarde; met zijn hoofd beroerde hij in diepen eerbied den grond. En nogmaals klonk God's stem: „Zeer sterk zal Ik Uw geslacht vermeerderen. Ik zal U maken tot den vader van vele volken, koningen zullen uit U voortspuiten. Uw naam zal niet langer Abram zijn, doch

E.N.T.A.M.-TAXI

34000 (3 LYNEN)

DAG EN NACHT GEOPEND

Abraham zult gij heeten. Het verbond, dat Ik met U sluit, zal een verbond voor eeuwig zijn. Geheel het land Kenaan zal Ik geven aan U en aan Uw nakomelingen en Ik zal hun tot een God zijn.

Het teeken van het verbond, dat Ik met U sluit, en waaraan gij en al Uw afstammelingen zich moeten houden, is de besnijdenis. Alle mannelijke personen van Uw geslacht en de komende geslachten moeten besneden worden, zoodra het kind acht dagen oud is. En elke manspersoon die Mijn verbond verbreekt en zich niet zal doen besnijden zal uit zijn volk worden uitgerooid. Ook uw vrouw zal Ik zegenen en haar een zoon geven, geheele natiën en koningen van volken zullen uit haar ontstaan."

Doch Abraham lachte, hij kon niet gelooven dat hem, den bijna honderdjarigen, nog een zoon geboren zou kunnen worden, noch dat Sarah, negentig jaar oud, nog een kind ter wereld zou kunnen brengen. En hij zeide tot God: „Och, als slechts Ismaël goed en deugdzaam moge leven!" Maar God antwoordde: „Wat Ismaël betreft, heb Ik Uw wenschen verhoord. Hem heb Ik gezegend. Zeer, zeer groot zal zijn nakomelingschap zijn. Twaalf vorsten zal hij voortbrengen en Ik zal hem maken tot een groot volk. Maar Sarah zal U een zoon schenken, het volgend jaar omstreeks dezen tijd, en zijn naam zal Izak zijn. Met hem zal Ik Mijn verbond sluiten."

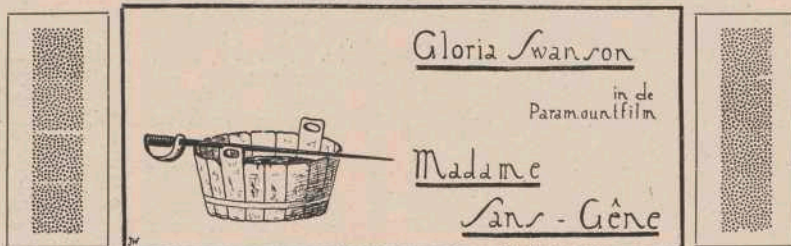
Toen Gods stem opgehouden had te klinken, nam Abraham zijn zoon Ismaël en alle mannelijke bewoners van zijn huis en besneed hen denzelfden dag: Abraham was negenennegentig jaar en Ismaël dertien jaar toen zij besneden werden.

UIT DE JOODSCHE WERELD

De Joden in Zuid-Afrika: hun aandeel in de kolonisatie. — Iets over het werk der Palestina-centrale van de „Agudas Jisraël". — „Der Israelit" over de „Geschmaecklosigkeiten" der Amerikaansch-Jiddische Pers. — Een „razzia" in het Jodenkwartier van Antwerpen? — Een semietische werkkamer aan de Universiteit te Groningen. — Vervolging van Zionisten in Rusland.

De herdenking van den honderdsten geboortedag van Paul Kruger in de vorige maand leidde onze belangstelling weer naar Zuid-Afrika en zijn Joodsche bewoners.

De Joden hebben aldaar aan de ontwikkeling der verschillende gebieden een werkzaam aandeel genomen, dat reeds dateert uit den tijd, toen de Hollandsche Oost-Indische Compagnie de kolonie Kaap de Goede Hoop bestuurde. In de dertiger jaren der 19e eeuw begonnen zich langzamerhand Joden in Cape Town neer te laten. Benjamin Norden, Simon Markus en anderen waren ondernemende

pioniers op handelsgebied, welke den stoot gaven tot de industriële ontwakning van bijna het geheele binnenland der Kaapkolonie. De wol- en huidenhandel werden tot ontwikkeling gebracht door de Mosenthals, die naar Klein Azië gingen en terugkeerden met een aantal Angorageiten (1856), en zoo de organisators der wol-industrie werden, welke in meer dan de helft der wereldbehoefte voorziet. De eersten, die Namaqua-land openstelden, waren de broeders Aaron en Daniël de Paz, die gedurende vele jaren (1849—1886) de grootste bezitters van schepen in Cape Town waren en leiders

van zeehonden- en walvisch-industriëen. Daniël de Paz behoorde eveneens tot de eerste suikerplanters in Natal. Het is algemeen bekend, dat Joden een groote rol hebben gespeeld in de ontwikkeling der diamant-industrie en het is van belang aan te stippen, dat de eerste ruwe diamant, gevonden op de Kimberley diamantvelden, gekocht werd door Lilienfeld. Maar het is waarschijnlijk niet zoo algemeen bekend, dat Joden onder de eerste struisvogel-fokkers waren.

De meest romantische figuur in de oudste geschiedenis van Zuid-Afrika was Nathaniel Isaacs, die in 1825 onder de

Dr. S. EHRMANN.

eersten was die zich in het gebied van den gevreesden Zoeloe-koning Tchaka waagden, met wien hij vriendschappelijke relaties aanknoopte. Er bestaat een document, gedateerd 17 September 1828, dat het koninklijk merkteken van Tchaka draagt, waarin deze Isaacs tot opperhoofd van Natal benoemt en hem en zijn erfgenamen vrij en volledig bezit garandeert van het binnenland, honderd mijlen van de zee. Zoo was dus een Jood zeventien jaar vóór de formeele annexatie van Natal door de Britten en tien jaren vóór het door de Boeren was bereikt het opperhoofd aldaar. Deze annexatie van land, dat vroeger onder het gezag van een Jood was geweest, is waarschijnlijk uniek in de Joodsche geschiedenis. De Joden in Zuid-Afrika hebben eveneens hun aandeel gehad in het gemeentelijke en politieke leven. Sedert het midden der vorige eeuw hadden zij zitting in het Kaap-parlement, en Jonas Bergtal had een plaats in de Wetgevende Vergadering van Natal nog vóórdat Joden tot het Parlement in Engeland waren toegelaten. Simon Jacobs steeg tot de positie van rechter in het Gerechts-hof van Kaap de Goede Hoop; Saul Solomon, wiens politieke loopbaan hem den titel van den „Kaapschen Disraeli" verschafte, stichtte en redigeerde de invloedrijke „Cape Argus". In vele plaatsen van Zuid-Afrika bevinden zich bloeiende Joodsche gemeenten. Hun voornaamst orgaan is „Ivri Onouchi", waaraan wij ook het voorgaande hebben ontleend.

Nu wij het toch over het aandeel der Joden in de kolonisatie van Zuid-Afrika hebben, een enkel woord over die der „Agudas Jisroël" in Palestina. De Directeur der wereld-Palestina-centrale Dr. S. Ehrmann heeft daarover kort geleden in Zürich belangrijke mededeelingen gedaan. Het grondbezit der A. J. bedraagt thans ongeveer 60.000 Dunam, die zich grotendeels in vruchtbare gebieden bevinden. De nieuwe kolonie „Machane Jisroël" ontwikkelt zich zóódanig dat de gewettigde hoop bestaat, dat zij een rol van betekenis in het kolonisatie-werk zal spelen. Van groote betekenis is ook de onderling enge aansluiting der kolonisten, hun krachtige wil en hun innerlijke geestdrift, waarmee zij elken arbeid ondernemen. Tot nu toe zijn door de Agudo een aantal rituele cetergelegenheden opgericht, die zich in een druk gebruik van alle lagen der bevolking mogen verheugen, wijl zij gezonde en krachtige voeding bieden en voor iederen wetsgetrouwen Jood een waarborg zijn voor streng rituele bereiding. In de scholen der Agudo wordt de jeugd in den geest der Tora opgevoed. Het religieuze leven, zooals het zich vooral op Sabbat- en feestdagen in de

kolonie „Machane Jisroël" ontwikkelt, trekt dikwijls kolonisten der naburige nederzettingen aan, die in den kring der „Machane Jisroël" — lieden hun vrije uren doorbrengen.

Ussischkin heeft eens verklaard, dat het te begroeten is, als men ook voor het agudistische Keren Hajischuw bijdroeg: hoofdzak is, dat onder alle Joodsche kringen voor den opbouw van Palestina opgebracht wordt. Dat echter de orthodoxe Joden meer voor het agudistische Opbouwfonds voelen, is gemakkelijk te begrijpen als men weet, dat het J. N. F. en het Keren Hajesod 25% hunner inkomsten besteden voor de instandhouding van niet-religieuze scholen in Palestina.

Er zijn wel eens menschen geweest, en misschien zijn ze er nog wel, die over den inhoud der Joodsche Pers ten onzent klagen: vooral ook personen, van wie men met recht medewerking tot verbetering had kunnen verwachten, doch liever van verre blijven staan of in de niet-Joodsche Pers Joodsche onderwerpen behandelen. Zóó bont echter als de Amerikaansch-Jiddische Pers, waartegen onlangs „der Israelit" fulmineerde, heeft de Nederlandsche Joodsche pers het nimmer gemaakt! Onze Frankfortsche collega maakt zich terecht boos over den leegen inhoud en marktschreuerige reclame. „De wereldberoemde Rebbe van Lappischok „pravel" iederen Zaterdagavond. Komt, Joden, en hoort de hemelsche „Niggunim" en proeft van de heerlijke goddelijke spijs der „Schirajim!" Een „Rabbi van Lappischok" bestaat natuurlijk niet; misschien bestaat de stad zelfs niet eens. Het is een firma, waaronder een speculatief hoofd in het land der onbegrensde mogelijkheden werkt. „Een ongelukkige „'Aguna" (verlaten vrouw) zoekt haar man. Bijzondere kenteekenen: Sabatschender en Treifo-vreter, heeft ook groote angst voor honden."

Een begrafenis genootschap prijst zich zelf aldus aan: „Alle klanten zijn in extase over onze stiptheid. Komt, Joden, in massa tot ons!"

Vooral de voorzangers nemen in de advertentie-rubrieken een bijzondere plaats in. Van één Chazan wordt verteld of liever: hij vertelt het zelf, dat vóór de Synagoge, waar hij zong, een zóó groote politiemacht tegen het gedrang moest optreden, dat het Westen van New York daardoor bijna geheel van politie ontbloot was en aldaar daardoor veel ongelukken zijn gebeurd. „De koning van den Omud", noemt zich een ander. Zoo zouden wij kunnen voortgaan met, ook uit het redactionele gedeelte, voorbeelden van deze smakeloze pers-producten aan te halen.

Het is maar gelukkig, dat deze groote bladen, in Hebreuwsche letters gedrukt,

ons een valsche voorstelling geven van de culturele hoogte van een groot deel van het Amerikaansche Jodendom!

„De Tijd" van 31 October j.l. bevat een bericht, overgenomen uit de Brusselsche „Standaard", dat de gerechtelijke politie een bijzonder vruchtbare jacht heeft ondernomen in het „hoofdkwartier" der Joden in Antwerpen, waar tal van ongewenschte en tot alles in staat zijnde „kerels" onderkomen vinden. Een twintigtal vreemdelingen, meest Polen, werden in hechtenis genomen en in verhoor genomen; zeventien werden naar de celgevangenis overgebracht „ter beschikking der openbare veiligheid". De aanleiding tot deze „razzia" wordt ons niet medegedeeld.

Door Prof. Böhl is de vorige week een instituut geopend, waardoor de Groningsche Universiteit als instelling van onderwijs en wetenschap zeer zal worden gebaat, en dat ook wij, Joden, met belangstelling begroeten: een Semitische werkkamer en verzameling van Babylonische en Egyptische oudheden. Prof. Böhl zette in zijn openingsrede uiteen, dat terwijl men vroeger de geschiedenis der menscheid begon met de Israëlieten en de Grieken, men thans authentieke oorkonden bezit van ongeveer 33 eeuwen vóór de gewone jaartelling. Uit het zand van Egypte en uit de heuvels van Babylonie en Assyrië verrees weer de geschiedenis der oudste menscheijke beschaving. Voor de Bijbelsche oudheden belooft de plek, waar eens de Israëlietische hoofdstad Sechem stond, en die binnenkort zal worden opgegraven, hoogst belangrijke resultaten. Van den, ook in de Bijbelsche geschiedenis bekenden, Koning Nebukadnezar van Babel bezit de collectie de origineele stichtings-oorkonde van den Zonetempel te Lippar.

De belangrijke verzameling is door Prof. Böhl aan de Groningsche Universiteit in bruikleen gegeven.

Een kleine groep Zionisten, rest van een groote schare, die uit Kiëf, op weg naar Palestina te voet is gereisd, maar waarvan velen onder weg zijn bezweken, door de Sovjet-autoriteiten gevangen genomen of naar Siberië zijn verbannen wegens hun Zionistische gezindheid, is te Teheran in Perzië aangekomen. Aldaar worden 22 hunner ter beschikking der Sovjet-Unie gehouden, daar hun uitlevering door den Sovjet-consul is verzocht. Moge het den Zionistischen autoriteiten in Palestina gelukken, voor deze vluchtelingen de vrijheid te verkrijgen!

**SPAARBANK VOOR DE
STAD AMSTERDAM**

Opgericht in 1848. Hoofdbureau: Singel 544-546

Geopend iederen werkdag van
's morgens half 10 tot 's avonds half 9

BIJBUREAUX:

Bloemgracht 33, Haarlemmerplein 4,
Bilderdijkstraat 194, Ceintuurbaan 306,
„Zeemanshuis“, Kadijkplein,
Te van Swindenstraat 19,
Brederodestraat 103,
Adm. de Ruijterweg 154,
Kruggerplein 22, Koninginneweg 249.

Geopend iederen werkdag, des morgens
van half 10 tot half 1 en des avonds van
half 7 tot half 9.

Nachtegalstraat 105a

(Spreeuwenparkschool)

Geopend: Maandag, Woensdag, en
Zaterdagavond, van half 7 tot half 9.

Uitsluitend voor spaarders zijn in onze
brands- en inbraakvrije Kluis 1 h Hoofdbureau
Loketten te huur voor 3 gld.
per jaar of 50 ct. per maand

SPAARBUSJES kosteloos in bruikleen

Vraagt inlichtingen

„DE VRIJDAGAVOND“

is het familieblad
voor de

Intellectueele

Joodsche Gezinnen

f 3.-

per halfjaar

Haar, ideaal!
**GERO
ZILVER**

JUBILEUMCASSETTE

Bovenaan menige verlanglijst prijkt 't
„'n Jubileum Cassette Gero-Zilver.“

Helpt dat ideaal verwezenlijken!
Zorgt U voor aanschaffing van den inhoud, de waarde-
volle cassette bieden WIJ ten geschenke aan.

Vraagt inlichtingen bij Uwen leverancier.
GEROFABRIEK - ZEIST

Adverteert in De Vrijdagavond

ABONNÉ'S,

die hun abonnements-kwitantie
nog niet hebben voldaan, wor-
den beleefd verzocht een post-
wissel te willen zenden ad. 3.—
of dit bedrag te doen over-
schrijven op onze rekening bij
de Amsterdamsche Gemeente
Giro No. V. 872.

DE ADMINISTRATIE
Van Eeghenstraat 189, A'dam.

34^{II}

BESTELKAART

Postzegel
2
Cent

Aan de Administratie van

DE VRIJDAGAVOND

Van Eeghenstraat 189,

AMSTERDAM.

N. V.
Steenkolenhandel
„ORANJE NASSAU”
 Station Willemspark

Oranje Nassau Anthraciet DE BESTE!

Bestelkantoor-Monsterkamer: Leidschestraat 40, Tel. 35940, Amsterdam

„De Vrijdagavond”

is het familieblad

van het

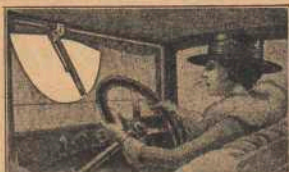
Intellectueele

Joodsche Huisgezin.

VAN DER MARK & Co.

IMPORTEURS VAN MODERNE
 AMERIKAANSCH AUTO-ACCESSORIES

Trico
 Automatische
 Ruitenwissers
 Buckeye de
 Luxe Bumpers

Auto-Hoorns
 Radiateur-
 Hoezen
 Klokken
 Bloemvaasjes
 etc. etc.

INSHIELD ZOEKLICHTEN, VEERHOEZEN ETC. ETC.

Albert Cuypstraat 266-268, Tel. 26847, Amsterdam

Van Nelle's pakjes koffie
 Van Nelle's gebroken thee
 Alom verkrijgbaar

N.V. TH. VAN HEEMSTEDÉ OBELT'S

Sanitair Technisch Bureau

De Ruyterkade 104
 AMSTERDAM

Mauritskade 35
 's-GRAVENHAGE

Centrale Verwarming

Warmwatervoorziening — Koudwaterleidingen
 Sanitaire Installaties

N.V. MEUBELTRANSPORT MIJ. VAN HULST
 TEL. 33052 → DEN HAAG ← ALEXANDERPLEIN 1-25
 VERPAKKINGEN VOOR OVERZEESE GEWESTEN
 EN ANDERE LANDEN

D. HUDIG & Co.

MAKELAARS IN ASSURANTIËN

ROTTERDAM

WIJNHAVEN 23

Telegram HUDIG-Rotterdam — Telefoon 5761 (zeven lijnen)

BRAND-, TRANSPORT-,
 CASCO- EN VARIERVERZEKERINGEN

Administratie van DE VRIJDAGAVOND,
 Van Eeghenstraat 189, Amsterdam.

Ondergeteekende abonneert zich hiermede tot wederopzegging op DE VRIJDAGAVOND, tegen f 3.— per half jaar, ¹⁾ (20 ct. Incasso).

Naam: .....

Straat en Huisnummer: .....

Woonplaats: .....

Datum: ..... (Handteekening):

(s.v.p. duidelijk invullen.)

¹⁾ Over het abonnementsgeld gelieve U te disponeren met 20 ct. incasso zend ik U heden postwissel.

Invullen,
 Uitknippen en
 Verzenden